

თქვე კალანდია

2000
ლაზური
სიტყვა

სალექსიკონო მასალა

თბილისი

UDK (უაპ) 908(395.3)+811.353.31'374(038)
კ-707

სერიის მთავარი რედაქტორი
ბუბა კუდავა

სერიის სარედაქციო კოლეგია

თამაზ ბერაძე
ირმა ბერიძე
ირაკლი გოგატიშვილი
გიორგი კალანდია
თეა კალანდია
გურამ კარტოზია
დიმიტრი ლეთოდინი
დავით ლომიტაშვილი
არიანე ჭანტურია

ISSN 1512-3855

ISBN 99940-11-52-9

© გამომცემლობა არტანუჯი.

I გამოცემა 2005.

II გამოცემა 2007.

რედაქტორი პროფ. გურამ კარტიანი

ავტორისაგან

საქართველოსა და თურქეთის რესპუბლიკას შორის მზარდი კულტურული, სამეცნიერო და ეკონომიკური ურთიერთობების ჩამოყალიბებამ ხელი შეუწყო კონტაქტების გაძლიერებას ლაზებთან. გაჩნდა მოთხოვნილება ისეთ საკომუნიკაციო საშუალებებზე, როგორცაა ლექსიკონები, სასაუბროები, პრაქტიკული გრამატიკული სახელმძღვანელოები.

წინამდებარე ლექსიკონი (სალექსიკონო მასალა) წარმოადგენს ავტორის მოკრძალებულ ცდას გარკვეული წვლილი შეიტანოს ამ საქმეში. მოკლე ლაზური ლექსიკონი ასახავს მხოლოდ სოფ. სარფში მცხოვრებ ლაზთა ცოცხალ მეტყველებას და მოიცავს ხოფური კილოკავის ძირითადი ლექსიკური ფონდის 2000-ზე მეტ სიტყვას (მასალა მოპოვებულია 2004 წლის ზაფხულსა და 2005 წლის იანვარ-თებერვალში, როდესაც თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ძველი ქართული ენის კათედრამ სოფ. სარფში მიმავლინა ლაზური მასალის მოსაპოვებლად).

გრძელდება მუშაობა ამ ლექსიკონის გაფართოებისა და შევსებისათვის. სიამოვნებით გავითვალისწინებთ სპეციალისტთა მიერ გამოთქმულ ყველა შენიშვნასა თუ რჩევას.

საღეჭსიკონო მასალის შეგროვებასა და დადგენა-ში განეული დახმარებისთვის მადლობას ვუხდი სარ-ფულებს, განსაკუთრებით – მამულა თანდილავასა და მის ოჯახს, ნოდარ კაკაბაძეს, ავთანდილ აბულაძეს, იაშა და დათო ბაქრაძეებს, აგრეთვე, ფილოლოგიის მეცნიერებათა კანდიდატ ომარ მემიშიძს – განეული კონსულტაციისთვის.

ულრმეს მადლობას ვუხდი ნიგნის რედაქტორს, პროფ. გურამ კარტოზიას, საგულისხმო შენიშვნებისა და რჩევებისათვის.

მადლობას ვუხდით „დადიანების სასახლეთა გა-დარჩენის ფონდს“ ფინანსური დახმარებისთვის.

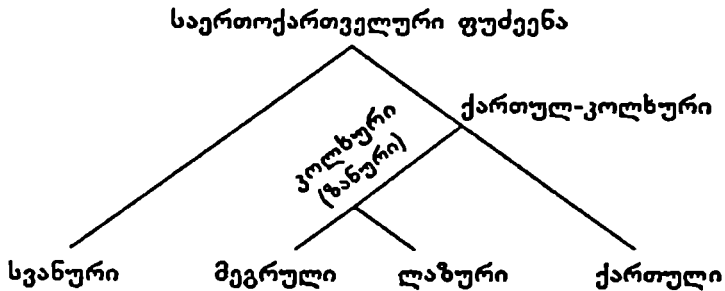
ზოგადი ინფორმაცია

ქართველური ენები საერთოქართველური ფუძეე-ნის ენობრივი ერთიანობის დაშლის შედეგად ჩამოყა-ლიბდა. ვარაუდობენ, რომ ფუძეენას გამოეყო სვანუ-რი და ქართულ-კოლხური (კოლხური (ზანური) ანუ მეგრულ-ლაზური), მოგვიანებით კი გაიყო ქართული და მეგრულ-ლაზურიც (ხშირად ლაზურის ნაცვლად სამეცნიერო ლიტერატურაში გამოყენებულია ტერმინი ჭანური, კოლხურის პარალელურად – ზანური).

ლაზური და მეგრული ენათმეცნიერთა ერთი ნაწი-ლის მიერ მიჩნეულია ქართველური ენის, კოლხურის (ზანურის), დიალექტებად; მეორე ტრადიციული შეხ-ედულებით, მეგრული და ლაზური უკვე ქართველური

ენებია; სხვა მოსაზრებით, სვანური და მეგრულ-ლაზური ქართულის დიალექტებია.

წარმოგიდგენთ ქართველურ ენათა ფუძეენის დაშლის გერჰარდ დეეტერსისეულ სქემას, რომელიც ძირითადად გაზიარებულია თანამედროვე ქართველოლოგიაში:

თამაზ გამყრელიძე და გივი მაჭავარიანი ლექსიკურ-სტატისტიკური ანალიზის საფუძველზე ქართველურ ენათა დიფერენციაციას შემდეგნაირად ათარიღებენ: ფუძეენიდან სვანურის გამოყოფა დაიწყო ჩვენს წელთაღრიცხვამდე X საუკუნეში, ხოლო ქართულ-კოლხური ერთიანობა დაიშალა ჩვენი წელთაღრიცხვის მიჯნაზე (გლოტოქრონოლოგიური მონაცემებით საერთოქართველური ენის დაშლა ივარაუდება ჩვენს წელთაღრიცხვამდე III ათასწლეულის დასაწყისში (თამაზ გამყრელიძე, ვიაჩესლავ ივანოვი).

ქართველური ენებიდან სალიტერატურო ენა ქართულია, რომლის ჩამოყალიბებაში თავისი წვლილი შეჰქონდა ყველა ქართველურ ტომს, მათ შორის ლაზებს. ჯერ კიდევ XIX საუკუნის ბოლოს ალექსანდრე ცაგარელი წერდა, რომ, თუკი გვინდა სწორად წარმოვიდ-

გინოთ ქართული ენის ზრდა და განვითარება, ყურადღება უნდა მივაქციოთ არასამწერლობო ქართველურ ენებს. ლაზურის ნათესაობა ქართულთან შენიშნეს გეორგ როზენმა და იულიუს კლაპროთმა (XIX ს.). მას შემდეგ ლაზურის გრამატიკას სხვადასხვა დროს იკვლევდნენ ნიკო მარი, იოსებ ყიფშიძე, არნოლდ ჩიქობავა, სერგი ჟღენტი, სერგი ჯიქია, გურამ კარტოზია, ირინე ასათიანი, ნათელა ქუთელია და სხვ.

დღეს ლაზური გავრცელებულია შავ ზღვასა და პონტოს ქედს შორის ვიწრო ზოლში სოფ. სარფიდან (ერთადერთი ლაზური სოფელი საქართველოს სამხრეთ საზღვარზე) სოფ. მელიათამდე (რიზეს მხარე). ძირითადი მოსახლეობა ლაზეთისა კომპაქტურადაა დასახლებული ზღვიდან აღმართული მთის კალთებზე. ლაზურში მკვეთრად განსხვავებულ სამ კოლოს გამოყოფენ: ხოფურ-ჩხალურს, ვინურ-არქაბულსა და ათინურ-ართამენულს.

თურქულ ენასთან ოთხასწლოვანმა მეზობლობამ დიდი გავლენა მოახდინა ლაზურის განვითარებაზე, განსაკუთრებით მის ლექსიკურ ფონდზე. ბევრი ლაზური სიტყვა დავინყებულია, შეცვლილია თურქულით, რასაც თვალსაჩინოდ ადასტურებს ჩვენი „2000 ლაზური სიტყვაც“.

ლექსიკონით სარგებლობის შესახებ

წინამდებარე წიგნი ხოფური კილოკავის ლექსიკური ფონდის 2000-ზე მეტ სიტყვას მოიცავს.

- ცალკე სალექსიკონო ერთეულებს ქმნიან სახელები, რომლებიც შეტანილია სახელობითი ბრუნვის ფორმით (კოჩი, უჩა...), სახელზმნები (ოჩითუ, მხი'რ'აჯე...), ზმნისართები (ჟინ, გალე...), კავშირები (დო, ჰამ'მ'ა...). ზმნები წარმოდგენილია ანმცოს მნკრევის მესამე პირის მხოლობითი რიცხვის პრევერბიანი ან უპრევერბო ფორმით (ღურუნ, დილიტკომე'რ'ს).

- ლექსიკონში გამოყენებულია პირობითი ნიშნები:
 - ◆ - აღნიშნავს სალექსიკონო ერთეულს, რომელიც, სავარაუდოდ, თურქულის გზით არის დამკვიდრებული ლაზურში;
 - ♣ - აღნიშნავს ბერძნული გზით შემოსულ ან ბერძნული წარმომავლობის სიტყვებს.

- ხოფურ კილოკავში თურქული გზით შემოსულ სიტყვებთან მითითებულია შესაბამისი ლაზური ფორმა, თუკი ისინი დასტურდება ლაზურის რომელიმე კილოკავში, მაგალითად: ◆ ბირინჯი - პირველი, იხ. მაართანი. „ბირინჯი“ თურქული გზით შემოსული სიტყვაა, „მაართანი“ - ხოფურ კილოკავში დადასტურებული ლაზური ფორმა. ◆ გურჯი - ქართველი, იხ. ქორთუ. გურჯი თურქული სიტყვაა, ქორთუსთან კი მითითება (ვინ.-არქ.) ნიშნავს, რომ საძიებელი სალექსიკონო ერთეულის შესაბამისი ლაზური ფორმა დადასტურებულია ვინურ-არქაბულ კილოკავში.

- ♦ პარალელური ფორმები და ფორმები, რომლებიც მიღებულია ფონეტიკური ცვლილებების შედეგად, ძირითადი სალექსიკონო ერთეულისგან მძიმით გამოიყოფა, მაგალითად: მოთითხაა, მოთითხონი – მოთხელო; ლაზუტი, ლაუზტი – სიმინდი.
- ♦ სალექსიკონო ერთეულებში რ ზოგჯერ ნახევარკავებში არის ჩასმული, მაგალითად: მეტკომილერ'ი – გადაგდებული, რითაც აღნიშნულია ლაზურისათვის დამახასიათებელი ფონეტიკური მოვლენა – რ-ს დასუსტება-დაკარგვა; ლექსიკონში ამგვარადვეა აღნიშნული სხვა ბგერათა დაკარგვის შემთხვევები, მაგალითად: მან' – მე.
- ♦ ლაზურს თურქულიდან და ბერძნულიდან შეთვისებული აქვს ჭ ბგერა, რომელიც მოთავსებულია ანბანის ბოლოს.

ა

- ✧ ადითი ადათი, ჩვეულება
- ✧ აზარ'ი აზერბაიჯანელი
- ✧ ათმაჯა მიმინო
აკვანს სთხოვს
აკო, აკონარ'ი ამდენი
აღანდენ ელანდება, ერვენება
- ✧ ალთუნი ოქრო, იხ. ოქრო
ალირ'უნ თვლემს, ეთვლიმება
- ✧ ალიშვიარ'იშობა ვაჭრობა, ყიდვა-გაყიდვა, იხ.
მეჭოფინუ-გამაჩამუ
ავასთიმონი შესასვლელი
ავბარ'ი ამბავი, ცნობა
ავატან ემეტება
ავკელენდო ამ მხარეს
ავკლე ამ მხარეს, აქეთკენ
- ✧ ავმა მაგრამ, იხ. ჰამ'შ'ა
ავუღუშარ'ს ამოუდებს; ჩაუდებს: ნანაქ ბეეს
გაიი პიჯის ამუღუმერს „დედა ბავშვს პირში
ლუკმას ჩაუდებს“
ავუკელე ამისკენ
ავულუნ შედის
ავუშენი ამიტომ, ამისთვის

ანგი ჭურჭელი

ანდლა დღეს

ანდლანა'რი დღევანდელი

ანთეჟე ესენი

ანიმსა დისშვილი; ძმისშვილი

✧ ანკრეპი მორიელი

ანტაპა ატამი

ანუ ექვსი

ანოოჟ ექვსასი

აჰა ეს

✧ ან'რ'ანი დო

აპრილი აპრილი

✧ აჟდია'რი ურჩხული, გველეშაპი, დიდი გველი

არ ერთი

✧ არაბა ურემი

არგუნი ნაჯახი .

ართე'ლი ერთი; ვილაც; ერთადერთი

ართიკა'რ'თი, ართიქა'რ'თი ერთმანეთი

ართოთ (ვინ.-არქ.) ერთად

ართუჟ უცებ, ერთ წამს; უკვე; თითქმის: ართუქ

ქონანჭუ „თითქმის მისწვდა“

არკაელი მსგავსი, ერთნაირი; თანატოლი

არკაელე ერთ მხარეს; ერთი მხრივ

არკუჩხონი ცალფეხა

არქადაში მეგობარი, იხ. აქა'რ'დაში

არ'შვაჟის უცბად, ერთი ამოსუნთქვით

✧ არჩი მზარეული .

ასთახოლო ახლავე

- ✧ ასკა'რი ჯარისკაცი; ჯარი: ასკეიშა ვიდი, კაი
მიჩქიტუ „ჯარში წავედი, კარგი მეგონა“
- ✧ ასკარლული სამხედრო ნაწილი, არშია
ასკილი ასკილი
- ✧ ასლანი ლომი
ატკვაცან ახტება; ეხეთქება .
აჲ აქ
- ✧ აჲა'რ'დაში, არჲა'დაში მეგობარი, ამხანაგი
აჲონაში აქ
აღნე, აღანი ახალი
- ✧ აღუ შხამი
- ✧ აღუსტოზი აგვისტო, იხ. მა'რ'აშინა
აჲო ასე
აჲურს სუნავს, ყნოსავს
აჲჲურ'რ'ინენ ეშინია
აჲჲუნს სტკივა
- ✧ ახი'რ'ი ა) სარდაფი; ბ) თავლა
- ✧ ახჩამი სალამო, იხ. ლიმჯი
- ✧ აჯელე ჩქარა; საჩქაროდ, სასწრაფოდ
- ✧ აჯეში სპარსი

ბ

ბაბა მამა

ბაბაშანტაში მამინაცვალი

ბაბანა თოჯინა

ბაბანოონი თოჯინობანა (ერთგვარი თამაში)

ბაღი მოხუცი კაცი, ბერიკაცი

✧ ბაზი ზოგი; ზოგჯერ

✧ ბაზიქერიშ' ზოგჯერ

ბაკლავა ნამცხვარი, იხ. ბაქლავა

✧ ბალუქი მეთევზე, იხ. მაჩხომე

ბარბალაჟს ბოდავს

ბარს უბერავს (ქარი)

ბარ'უჟს ბერავს

✧ ბაქლავა, ბაკლავა ერთგვარი ნამცხვარი

ბალუ ბელელი

ბაყაყი ბაყაყი, იხ. მაყაყი

ბაშკა სხვა, იხ. ბაშქა

✧ ბაშლული ყაბალახი

✧ ბაშქა, ბაშკა სხვა; მეორე, იხ. ჩქვა

✧ ბაშქათული სხვანაირი, განსხვავებული

ბახუჟს სცემს

✧ ბახჩიში საჩუქარი, ძღვენი: ბახჩიშითენ მოხთეს
„ძღვენით მოვიდნენ“

ბაღი ბედი

ბაღიგოჭვი'რი უბედური (ბედდამნვარი)

ბაღისამანა უიღბლო (ბედშეკრული)

✧ ბაღუა ნყევლა, იხ. გენჭკუ

გელუფს ბარავს

✧ გელქი იქნებ, ეგებ; შესაძლოა
გერბი თოხი

გა'რ'ე ბავშვი; შვილი

✧ გარეჟეთი ბარაქა

✧ გარეჟეთლი ბარაქიანი

გა'რ'ოგა, გა'რ'ოლა ბავშვობა

გარნაული ბრონეული

გაჯღაფს ბლავის

ბიბი ა) იხვი; ბ) მამიდა

ბიბა ჯოხი

✧ ბით'თუშ მუდამ, ყოველთვის

ბინახი ვაზი

ბინახონა ვენახი

✧ ბირღემ ა) ერთად (იხ. ართოთ); ბ) უცებ, მა-
შინვე

✧ ბირინჯი პირველი, იხ. მაართანი

ბიჭი ბიჭი, ვაჟი

ბობონჭვა ხოჭო

ბობა თხის, ცხვრის სადგომი

ბოდა ხილის საკრეფი ჯოხი

ბოდალე ამრევი

ბოდა'რ'ი არეულ-დარეული

ბოდუფს ა) ბოდავს; ბ) ურევს

ბოზი'შ'რანგი (✧ რენგი) ჭრელი

ბოზო გოგო, ქალიშვილი

✧ ბოი სართული

✧ ბოილი სართულიანი

გომგოლა ობობა

გონა'რ'ი დაბანილი

გონაჰა'რ'ი ბოკვერი; დათვის ბელი

გონუჰს ბანს

✧ გორჯი ვალი, იხ. მეჩამუში

✧ გოში ცარიელი; ხე-ბოში „ხელცარიელი“

✧ გოშინა ტყუილუბრალო

გონი ყოჩი

✧ გონჩა ბოხჩა; დიდი ნაჭერი, რომელშიც გახვე-
ლია საქორწინო საჩუქარი

გჰაჩხა კვირა (დღე)

გჰოლი თუთა, იხ. მჰოლი

გრინა'რ'ი, გრანალი გაფხრენილი, გახეული

გრინუჰს ხევს, ფხრენს

გუზალაჰს ბზუის

✧ გუთი ბარძაყი, ბარკალი

გულეკი ბოლოკი

გული ბალი

გულოგა ივნისი

გუმგული ბუმბული

გუნდუ'რ'ი ზარმაცი

გუნდლა, გუ'რ'დლა ფრინველის ბუმბული, ბურ-
ტყლი

გუნდლინი ბუზლუნი

გურგუ (ვინ.-არქ.) ღამურა

გუ'რ'გილი მუხლი

გუ'რ'დლა ბურტყლი, იხ. ბუნდლა

გუ'რ'დლაჰს ბუზლუნებს

ბურღული ღერღილი
ბურჭული ნალდი
ბუტკა ფურცელი; ფოთოლი
ბუტკუჯი ფუტკარი
ბუცხა ფრჩხილი
ბუცხი ფოცხი
ბუცხუფს ფოცხავს
ბუჰგინეარ'ი გაბურძგნილი, აბურძგნილი
ბუძი ძუძუ

გ

გალე გარეთ
გალენდო გარეთ, გარედან
გამაჰთეარ'ი გადმობრუნებული; წინეკი გამაქთეი
„გადმობრუნებული წინდა“
გამალურ'ელი უკაცური (სახლი); დავსებული
კაცი
გამაყაზეარ'ი გამოთლილი
გამაყაზეუფს გამოთლის
გამაჩამუ გაყიდვა
გამაჩამუში გასაყიდი
გამაჩაფს ყიდის
გამახთიმეარ'ი გამოსული
გამახთიმონი გასასვლელი, გამოსასვლელი
გამიმეარ'ს გამოაქვს

გაგულუნ გამოდის

გაგურ'ალი დაკემსილი

გაგაფარ'ი მიჩვეული, შეჩვეული

გადვალუ დადება

გადუგარ'ს დებს; მჭიდი გედუმეს „მჭადს აკ-
რავს“

გათასულა დასათესად გამზადებული ადგილი;

ბოსტანი, იხ. ონტულე

გალაჩაფს უკრავს

გალახთიმონი ჩასასვლელი

❖ გალინი რძალი, იხ. ნისა

გამთი, გამთუგანი დაღმართი; თავდაღმა

გამპონარ'ი დამყნობილი

გამნაკომილუ მკითხავი, მარჩიელი

გამჭკალა, გამჭკინუ მანყევარი

გამჭკაფუ დამწყები

განდღანე ზეგ

განი ხბო

განტონარ'ი ჩაძირული

განჭკარ'ი დაწყევლილი

განჭკუ დაწყევლა, წყევლა

➤ განჯი ახალგაზრდა

გაჟადუ დადება, ჩამოდება

გარ'ვიგინარ'ი მიჩვეული, განვრთნილი

➤ გარ'ი, გარ'იღე უკან, უკნიდან, იხ. ოკ'ვ'არხე

გარ'მა ტყე

გარ'მა-კოჩი ტყის კაცი

განსვარ'ონი ა) რისამე დასაწყობი თარო; ბ) იატა-

კი

გაჩაგუ დარტყმა

გაჩაფს არტყამს

გაჭარ'ელი ა) დაწერილი; ბ) ფული

გაჭვარ'ი შემწვარი, მიმწვარი (კერძი)

გაჭკაფუ დაწყება

გაჭკაფულე დასაწყისი

გაჭკუ დაწყება

განვამუფს ა) ლოცავს; ბ) ადღეგრძელებს

განვარ'ი ჩამოყრილი

გვერდი ნახევარი

გზა გზა

გიგარ'ი მოხარშული; ადუღებული

გითუგარ'ს იხურავს

გინძე გრძელი; გინძე ოხორჯა „მაღალი ქალი“

გი'რ'ინი ვირი

გაბაგუნ ეყრება, აცვივა

გაბლი'რ'უნ თვლემს, ეთვლიმება

გამამბარ'ს დასტირის

გამამცქვენ ტრაბახობს, თავს იწონებს

გაარ'ი საჭმელი

გააყვენ ერვენება

✧ გამოვდე ტანი, სხეული, იხ. ტანი

გამოთხოფუნ მისდევს

გამოკიდაფს ჩამოკიდებს, კიდებს

გამოკითხაფს აგინებს

გამოკორდინუ დაკლება

ბმლიგაჟს ალბობს, ჩაალბობს

ბმმამონაჟს ამყნობს

✧ ბმნმსნი გულ-მკერდი, იხ. გუ'რ'პიჯი

ბმრ'რ'ბინაჟს აჩვევს

ბმრჭკაჟს ინყებს

✧ ბმუზელი ლამაზმანი; დუნდა გმუზელი „მზეთუ-

ნახავი“ იხ. მსქვაელა

ბმუკორდინაჟს უკლებს, დააკლებს

ბმულვა დასავლეთი

✧ ბმული ვარდი; „გულის ვარდი“, შეყვარებული

✧ ბმუმიში ვერცხლი

✧ ბმუნახნი ცოდვა

✧ ბმურჯი ქართველი, იხ. ქორთუ

✧ ბმურჯისტანი საქართველო

ბმობრინა'რ'ი დაგლეჯილი, დაფხრენილი

ბმობაჭა'რ'ა გენაცვალე

ბმობიხთა შემოგეველე

ბმოკი'რ'აჟს ახვევს

ბმოკუცხინუ გაღვიძება

ბმოკუცხუნ იღვიძებს

ბმოლანსვა'რ'ელი ჩანყობილი, დანყობილი; ჩამ-

ნკრივებული

ბმომალუ მარგვლა, გამოთოხნა

ბმომჭითანა'რ'ი განითლებული (ადამიანი)

ბმონბრინა'რ'ი დაგრეხილი

ბმონდვალა'რ'ი გადებული

ბმონდინა'რ'ი დაქარგული

ბმონდინუჟს კარგავს

გონდუშა'რ'ს გადებს (რამეს)
გონდუშუ გადება (რისამე)
გონდუშუნ იკარგება
გონთხიშა'რ'ი გაშლილი
გონთხიშუ ა) გათხელება; ბ) განოდება: ხე გუნთ-
ხუ „ხელი გაუნოდა“
გონთხიშუს ათხელებს; აბრტყელებს; გაშლის
გორონი ბელტი
გო'რ'უშს ეძებს
გოტალახა'რ'ი ტალახიანი, ჭუჭყიანი
გოტკუ შემორტყმა (რისამე)
გოფსა'რ'ი მოშარდული; მიშარდული
გოჟთა'რ'ი მრუდე; მოქცეული, მობრუნებული
გოშაგლა'რ'ი მიყრილ-მოყრილი, არეული
გოშანთა'რ'ი დაგლეჯილი, დაფხრენილი
გოშინუ გახსენება
გოწვა'რ'ი გაძარცული
გოწუ ძარცვა
გოწუშს ძარცვავს
გონაკიდუ ჩამოხრჩობა; ჩამოკიდება
გონაკიდუში სახრჩობელა
გონაკი'რ'უ წინსაფარი
გოჭვა'რ'ი დამწვარი (ადამიანი)
გონთიშუ სიარული; სეირნობა; მოხთუ „მოვიდა“,
ამახთუ „შემოვიდა“, გამახთუ „გამოვიდა“,
გელახთუ „ჩამოვიდა“, ჟეხთუ „ავიდა“
გუბი გუბე
გუგული გუგული

გულა გულა, ტიკი: გუდასთეი დიბაუ „ტიკივით გა-
იბერა“

გუთუმა'რს აკრავს, შემოაკრავს

გუიზინაჟს იხსენებს

გუმა-თუთა ოქტომბერი

გუმა'რს მარგლავს, თოხნის

გუჰთენ ბრუნდება

გურონი, გუოლონი გულიანი; გულადი; ბრა-
ზიანი

გურ'ვიჯი გულმკერდი; ძუძუ

გუზიგლან იბნევა, იფანტება

გუნუმა'რს ართმევს, გამოართმევს

გუსთაჟს ევლება (თავს; ირგვლივ)

ღ

ღა და (დედმამიშვილი)

ღაბა ტალღა

ღაღი დეიდა; მამიდა; ბიცოლა

ღაღული დედალი

ღამთი'რუ, ღამთა'რუ დედამთილი, სიდედრი

ღამლა წვეთი, იხ. წაპა

ღა'ნ'ძი ძეძვი, ეკალი

ღაული დოლი

ღაღი ტყე, იხ. გერ'მა

ღაჩხი'რ'ი ცეცხლი

დაძეფუნა ეკალბარდი, ძეძვნარი
დგინ დგას

✧ დევე აქლემი

✧ დენი ღრმა

✧ დე'კ'იკა ნუთი

✧ დელი გიჟი

✧ დელიკანი ახალგაზრდა

✧ დემი'რ'ი რკინა, იხ. კიკინა

✧ დემირჯი, დემირჩი მჭედელი

დერბი დერგი

✧ დერდი დარდი, ნალველი

დერდონი დარდიანი

✧ დეჭთა'რ'ი რვეული

დვაჭკინდენ იღლება, დაიღლება

დიდი დიდი

დიდო ბევრი; ძლიერ; ძალიან; დიდო-დიდო „მე-

ტისმეტად“

დიდოდა დარბაზი

✧ დივი დევი

✧ დიზგინი აღვირი

დიკა ხორბალი

დილიტკომე'რ'ს იგდება, ჩაიგდება

დილიქუნაჟს იცვამს

დიმჭკუ ჭიანჭველა

დინდღუ დინდგელი

დიტალეჟს ტოვებს

დიყიაჟს დაიყივლებს

დიყონდეჟს დაყოვნდება, ყოვნდება

დიჰაა შეშა

დიცხი'რ'ი სისხლი

დიცხი'რ'ონი სისხლიანი

დიჰააპი ჭიშკარი

დიჰაიჟი, დიჰაიჟი ჭინჭარი

დიხა მინა, ნიადაგი

დო და (კავშირი)

დოგლაჟს ყრის

დოგლა'რ'ი დაყრილი

დოგლუ დაყრა

დოგუ'რ'ონი (ვინ.-არქ.) სკოლა, სასწავლებელი

დოდვალუ დადება

დოდუმე'რ'ს დებს, დადება

დოდოგლაჟს აყრის, ჩააყრის

დოდოთანე'რ'ი ჩანათებული

დოდოლაჟს ვარდება, ჩავარდება.

დოდომარნე'რ'ი ჯიუტი

დოდოქუნე'რ'ი ჩაცმული

დოდოქუნე ა) ჩაცმა; ბ) ტანსაცმელი

დოდოყალა ჩავარდნილი ადგილი

დოდოყლანტა'რ'ი ჩავარდნილი, ჩაღრმავებული

დოდოციგალე ჩასარჭობი

დოდოციგაჟს არჭობს, ჩაარჭობს

დოდოხე შიგნით

დოდოხენი შიგნითა; დოდოხენი გეჯელული „ლა-

მის პერანგი“

დოდოჰითაა მონითალო

დოდოსტი მოყვარე; ნათესავი

- დოტალა'რ'ი დატოვებული
 დოტალუში დასატოვებელი
- ◇ დოლ'რ'უ სნორი; სნორად; მართალი: დოდუ ზო-
 კონს „მართალს ამბობს,“ იხ. ნორი
 - ◇ დოჭკინდინა'რ'ი დაღლილი
 დოხუნუ დაჯდომა
 - ◇ დუგუნი ქორწილი, იხ. ჭანდა
 დუღი თხემი; თავი
 - ◇ დუვა'რ'ი კედელი (იხ. კიდა); ყორე
 - ◇ დუზი სნორი; ვაკე (ადგილი), იხ. ზენა
 დუზინე სნორი; პირდაპირ: მუში დუზინე დგინ
 „მის პირდაპირ დგას“
 დუკითხუჴს შეულოცავს; ნაუკითხავს
 - ✠ დულჯა საქმე
 დულუმე'რ'ს კეტავს, ჩარაზავს
 - ◇ დუმანი კვამლი (იხ. კომა); ნისლი;
 დუმანონი ნისლიანი
 - ◇ დუნაბ ქვეყანა, სამყარო
 დუ'რ'ჴუ იდაყვი
 დუტალუჴს ა) უტოვებს; ბ) დაატყორცნის
 - ◇ დუშევე იატაკი, იხ. გესვა'რ'ონი
 - ◇ დუშმანი მტერი
 - ◇ დუშუნი ფიქრი, იხ. ოსიმადუ
 დუცხუ ცაცხვი
 დლა დლე, იხ. ნდლა
 დლაგინძაში სადღეგრძელო
 დლაღუღი დღიური

ე

- ✧ ებე ბებიაქალი, იხ. მამუნნი
- ✧ ეგზა ასანთი
- ✧ ეგერ იქნებ, თუკი: ეგერ მოხთუ ნა... „თუკი მოვიდა...“
- ✧ ევლია წმინდანი, ღვთისმოსავი, მადლიანი; გულთმისანი
 - ეკო იმდენი
 - ეკულე შემდეგ, მერე
 - ელაკილა'რ'ი ა) მიშენებული; ბ) აკიდებული
 - ელამცაჰინუ შეფერება; გათამამება
 - ელაჟათხა'რ'ი შერეკილი, მოსულელო
- ✧ ელჩი, ერჩი შუამავალი, მაჭანკალი
 - ელჩობა, ერჩობა შუამავლობა, მაჭანკლობა
 - ემაღანი უეცრად, მოულოდნელად
 - ემთი, ემთუშანი აღმართი
 - ემკელე იქიდან
- ✧ ემრი ბრძანება, განკარგულება
 - ემუშანი იმიტომ, იმისთვის
 - ენტეჟე ისინი
 - ეჟარჩაჟულე, ეჟარჩალე ზენარი
 - ერმანი სომეხი
 - ერჩი იხ. ელჩი
 - ერჩობა იხ. ელჩობა
- ეფიჯე, ჰეფიჯე საკმარისი; საკმაოდ
 - ექ იქ
 - ექონი იქაური

- ეჟო ისე, ისეთნაირად; ამგვარად
- ✦ ეჟიჲ ყაჩალი, იხ. ფირალი
 - ✦ ეჟიჲლული ყაჩალობა
- ეჩ ოცი
- ეცხონტუნ ახტება, ნამოხტება
- ეჟკვადუ მოსპობა, ამონყვეტა

3

- ვაზირი ვეზირი
- ვალუჲს ელაეს
- ვა'რ' არა, არ; ვერა
- ✦ ვა'რ'იოზი ურო
 - ✦ ვასიეთი, ვასიეტი ანდერძი
 - ✦ ვაქითი დრო, ჟამი
 - ✦ ვახთი, ვახტი დრო
- ვით ათი
- ვითოჲ ათასი
- ვირვილი ეშმაკი, ცელქი, ანცი
- ვირვილონი ერთგვარი სათამაშო
- ვიტოარ თერთმეტი
- ვიტოანჲ თექვსმეტი
- ვიტოოვრო თვრამეტი
- ვიტოოთხო თოთხმეტი
- ვიტოჲურ თორმეტი
- ვიტოსუჲ ცამეტი

ვიტოჯავით ჩვიდმეტი
ვიტორხორო ცხრამეტი
ვიტოხუთ თხუთმეტი
ვორსი კარგი, საუკეთესო

ზ

- ✧ ზააჭი სუსტი, უძლური
- ✧ ზავალი სანყალი, უბედური
- ✧ ზათი მაინც; საერთოდ; ისედაც
- ✧ ზანათი ხელობა, საქმიანობა
ზაპუჰს ნკეპლავს
ზდიჰს ეზიდება
ზენა ვაკე
- ✧ ზენგინი მდიდარი, შეძლებული
ზენდიდი დიდი მინდორი
- ✧ ზერღევა კვერნა, იხ. კვენურ'ი
ზესკუ შაშვი, იხ. მზესქუ
- ✧ ზიანი ზიანი
ზიმუჰს ზომავს
ზომონს ამბობს
- ✧ ზორ'ი ძლიერ; ძალით; მძიმე; რთული
ზოლა ზღვა, იხ. მზოლა
ზოლაპიჯი ზღვისპირი, იხ. მზოლაპიჯი

თ

- ✦ **თაბუთი** მიცვალებულის მუსლიმანური დასასვენებელი; კუბო
- ✦ **თაზა** ახალი, ქორთა; ახალგაზრდა
- ✦ **თაი** კვიცი
თამო-თამო ნელ-ნელა
თანაზა ნათება; თენება, გათენება
- ✦ **თანა** ცალი: არ თანე „ერთი ცალი“, იხ. **კაკალი**
თანუნ თენდება
თასუუს თესავს
თე სინათლე
- ✦ **თამგალი** ზარმაცი, უქნარა; ზანტი
- ✦ **თანთანე** მაქმანი
- ✦ **თაჟა** მთა
თაჟაჟუნა მთიანი ადგილი
თვირ'ი თოვლი, იხ. **მთვირ'ი**
თი თავი
თითხუ თხელი
თიკანი თიკანი, კრავი
თი-კოვალა'რ'ი თავდაყირა
თი-კუჩხე თავ-ფეხი
- ✦ **თილჟი** მელა, იხ. **მელი**
თიგანდილონი მანდილიანი; მანდილოსანი
თიგჩხუ დიდთავა
თირთინა'რ'ი-თირთინა'რ'ი თრთოლით, კანკალ-კანკალით
თირთინი თრთოლა

თირთინს თრთის, კანკალეზს: ყინითენ თირთინს

„სიცივისგან კანკალეზს“

თირ'რუზს ათრევეს, ზიდავეს

თიჟი ბალახი; თივა

თოთო ა) თოხლო; ბ) თოთო (ბავშვი)

თოკა ვინრო ქამარი, იხ. თოქა

თოკი თოკი, ბანარი

თოლი თვალი

თოლი-მჩხუ მსხვილთვალა

თოლილულა ელამი

თოლუძღუ თვალხარბი, გაუმადლარი

თომა, ნოთომა თმა; ბენვი

თომაკირ'კოლუ'რ'ი თმახუჭუჭა

თოგოლონი თმიანი

✧ თოჟალი კოჭლი

თოჟუ'რ'ი თაფლი

თოქა, თოქა ვინრო ქამარი

✧ თრანგი ღმერთი, იხ. ღორმოთი

✧ თრონი სკამი, იხ. ორძო

თუთა ა) თვე; ბ) მთვარე

თუთასთე მთვარის შუქი

თუთაჩხა ორშაბათი

თუთუნე თამბაქო

✧ თულლი-თულლი მრავალნაირი, ნაირ-ნაირი

თურქი თურქი

✧ თურქია თურქეთი

✧ თურჯაი ვაჭარი

✧ თულულა აგური

თქვალა თქმა
თქვა'ნ' თქვენ
თქვანი თქვენი
თქი'რ'ული დამჭკნარი, იხ. ნთქი'რ'ელი
თხა თხა, იხ. მთხა
თხვა'რ'ი დახვეული ძაფი, ნართი
თხოვა'რ'ი, თხოვა'რ'ი ნაწნავი
თხოვუფს წნავს (ნაწნავს), იხ. ნთხოვუფს
თხოლანი ხვლიკი
თხოლო თხლე
თხოვუ მურყანი
თხოვუ'რ'ი ჩირქი
თხოვუ'რ'ონი ჩირქოვანი
თხო'რ'უფს თხრის, იხ. ნთხო'რ'უფს
თხუფს ართავს

ი

ია ის
იბადენ ბერდება
იბი'რ'ს მღერის
იბონს იბანს
✧ იბგალი ბედი; ბედნიერება
იბგალს მიემგზავრება
იბუ'რ'აფს სწავლობს
იდუბუნს ფიქრობს

იზმონს ფიქრობს
 იზმოჯე სიზმარი
 ითოვალს კოჭლობს
 იკანდურს ირწევა, ქანაობს
 იკითხუვს კითხულობს; სწავლობს
 იკინაჩხა სამშაბათი
 ილიმცქვენ იფერებს, შეიფერებს
 ✧ ილლა აუცილებლად, უსათუოდ
 ილოკუვს ილოკავს
 იმბა'რ'ს ტირის
 იმონკანენ მძიმდება
 იმტან გარბის
 იმცქვენ ტრაბახობს
 იმჭითანენ წითლდება
 იმხო'რ'ს ჭამს
 ინაზლუვს ინაზება
 ინათჯი ჯიუტი, იხ. ინ'წ'ათლი
 ინგო'რ'ს გორაობს
 ინკანს ქანაობს
 ინკო'რ'ს ცოხნის, იცოხნება
 ✧ ინ'წ'ათლი, ინათჯი ჯიუტი, იხ. დოლომარწე-
 'რ'ი
 ინტრან ეტევა, დაეტევა
 ინჰინაფს იქნევს
 ინჩვი'რ'ს ცურავს, ბანაობს
 ინნოფულან ინაფება; მნიფდება
 ინჭი'რ'ი ანწლი
 ინჯირს იძინებს; წვება

ინჯუბალს ჩქარობს; ასწრებს
 იანიწვას მარხულობს
 ირეი უნაგირი
 ირ'ი ყველა; თითოეული
 ისა ერთად
 ისარ'ენ ყვითლდება
 ისთარს თამაშობს
 ისიმაღვს ფიქრობს, განიზრახავს
 ისირ'ი ისლი
 ისიჯი ისარი
 ისუმერ'ს ისვამს (რამეს)
 იტიზინს თბება
 იტურს ოცნებობს
 იუჩანენ შავდება
 ✧ იუთი პირველად, ადრე, უწინ
 იუთინერ'ი პირვანდელი, ძველი, წინანდელი, ად-
 რინდელი
 იუურ'ჩავს იფიცებს
 იქიმოჯენ თხოვდება
 იქიფს აკეთებს
 იღბალონი იღბლიანი
 იყონღვს ყოვნდება, იცდის
 იყონოფს მიჰყავს
 იშიმერ'ს ამოაქვს
 იშუმენ ბრაზდება
 იჩოღენ თავდება
 იჩინავს იჩემებს
 იქაბუნენ ავად ხდება

იძლენ ძღება
იჭკვინაჲს იცხელებს, იხურებს
იხაზირს ემზადება
იხელს ხარობს, გაიხარებს
იხი ქარი
იხმა'რ'ს ხმარობს
იხოსარს იყურება, იჭყიტება
იხიანაჲს ა) თეთრდება; ბ) ფითრდება
იჯე'რ'ს იჯერებს
იჯოხოჲს იძახის

კ

- ✧ კაბაეთი დანაშაული, ბრალი
- ✧ კაველი სალამური
- ✧ კავენი სკა
- ✧ კავე ყავა
კავე'შ'რენგი ყავისფერი
- ✧ კაზი ბატი
- ✧ კაზგალი ნავთი
კათთა, კართა ყველა; ყოველი
- ✧ კათი ფენა; სართული; კათი-კათი „ფენა-ფენა“
კანი კარგი
კაკალი ა) კაკალი, ნიგოზი; ბ) ერთი, ცალი
კალათი გოდორი
კალაში სამხრეთ-აღმოსავლეთის თბილი ქარი

- ✧ კალ'ლუ ციხესიმაგრე, იხ. ჯიხა
კამნამი ნამნამი, იხ. ნამნამი
- ✧ კამჭი მათრახი
კანკალაუს კანკალებს
კანტარ'ნი სიმინდის თავი, თავთავი
- ✧ კახალული კლდე, კლდოვანი ადგილი
- ✧ კაგმალი არაუანი
კაოგა სიკეთე (კარგობა)
კაპეტი მაგარი, ძლიერი; მყარი
კაპინარ'ნი გაქცეული
კაპულა ზურგი
- ✧ კარ'ახვი გემი
- ✧ კარ'ახკოლი დარაჯი, გუშაგი
კარდალა დიდი ქვაბი
კართა ყველა; ყოველი, იხ. კათთა
კართი ნვივი
კარკალაუს კაკანებს
- ✧ კარკუზი საზამთრო
- ✧ კარ'ჭი ლურსმანი
- ✧ კატი'რი ჯორი
კატუ კატა
კაუმელი მოხალული (თხილი); მოხრაკული
- ✧ კაურმა ყაურმა
- ✧ კაჟალი ჭურჭლის თავსახური
- ✧ კაჟლანი ვეფხვი
კაცხანაკა მოცვი
კანანელა მათხოვარი
კაჭე კაფე, კაფე-ბარი

კაჭესი გალია
 კერეუული ბუხრის შუაცეცხლზე ჩამოკიდებული
 ჯაჭვი
 კეტი პატარა ჯოხი
 კვათა კიბე (ხის მრგვალი მორებისგან გაკეთე-
 ბული)
 კვათუჴს ჭრის
 კვა'რ'ი კვერი
 კვარჩხანი (ვინ.-არქ.) მარცხენა
 კვენე'რ'ი კვერნა
 კვინეჩი ჩიტი, ფრინველი
 კიბი'რ'ი კბილი
 კილა კედელი
 კილი კოდალა
 კილუჴს აშენებს
 კიჴი კოვზი
 კითი თითი; ჭიტა, ჭკონი კითი „ნეკა თითი“, ოშ-
 ქენონი კითი „შუა თითი“, ბაში, დიდი კითი
 „ცერა თითი“
 კითხე'რ'ი ნასწავლი
 კითხუჴს ეკითხება, ჰკითხავს
 კიკილი ა) კვირტი; ბ) ნისკარტი
 კიკინა რკინა
 კიკონუჴს კენკავს; იციცქნება
 კილა გასაღები
 კი'რ'ა კერა
 კირალი მეფე, იხ. მაფა
 კი'რ'ელი შეკრული

- კირკოლა'რი ხუჭუჭა, დაკლაკნილი; კლაკნით
 კირკოლუშს ახვევს
 კირ'უშს კრავს
 კირჭოლუშს აკრაჭუნებს
- ✧ კამათი ნარღვნა, განკითხვის დღე
 კამაჟუ ტურა, იხ. მკამაჟუ
 კოპო დაუმნიფებელი, მკვახე
 კოდი ხის ჭურჭელი
 კოკა'რი კავი, გუთნის ნანილი
 კოლი კალია
 კომა კვამლი
 კომანთო'რ'უ საკვამლე მილი, საკვამური
- ✧ კონალი დიდი სახლი, სასახლე
 ✧ კონაჟი მეზობელი
 კოპა ხის დიდი კოვზი
 კოპჭა ღილი
 კო'რ'უცხუშს თვლის
 კო'როგუშს კრეფს, აკრეფს
 კო'რ'ლონი კოლო
 კოჩი კაცი, მამაკაცი
 კოჭი კოჭი
 კოხა მკვახე ყურძენი
- ✧ კრომი ხახვი
 კრუხინს კაკანებს
 კუდელი კუდი, ბოლო
 კუდეღაჟასი (ვინ.-არქ.) მერცხალი, იხ. მში'რ'ი-
 დონა
 კუდელონი კუდიანი

- ✧ კუთელი ძალა, ღონე, იხ. მენჯელი
- ✧ კუი ორმო; ჭა
კუკუმა სპილენძის სურა
კულანი გოგო, ქალიშვილი
- ✧ კუმი ქვიშა
კუნდურა თებერვალი
- ✧ კურბათი ფულის საშოვარზე ნასვლა უცხოეთში
კურთა ნიფხავი
კურკა კურკა
- ✧ კურუმში ტყვია
კუსაჟს კენესის
- ✧ კუსურ'ი ნაკლი
კუჩხა ფეხი

ლ

- ლადრა (ვინ.-არქ.) ნედლი, ახალი
- ლაზი ლაზი
- ✧ ლაზიმი საჭიროება: ლაზიმი გაყუ ნა... „თუ დაგ-ჭირდეს...“
- ✧ ლაზმა ნეხვი
ლაზუტი, ლაუზტი სიმინდი
ლაკოტი ლეკვი
ლალე მცველი
- ✧ ლალი მუნჯი
ლამბა ლამბა

- ლასი'რ'ული გალესილი
 ლასი'რ'უფს ლესავს
 ✧ ლასტიკი ა) რეზინა; ბ) კალოში
 ლაუზტი სიმინდი, იხ. ლაზუტი
 ლაფი'რ'ა ხის ბრტყელი ნიჩაბი (გამოიყენება სამ-
 ზარეულოში)
 ლაჰა'რ'ი ცოფი
 ლაჰა'რ'ონი ცოფიანი
 ლები ჭუჭყი
 ლეზონი ჭუჭყიანი
 ლემპი ნემსი
 ლემჰკვა ნერწყვი
 ლეჰვე'რ'ა, ლეჰვე'რ'ონი დორბლიანი
 ლეჰვე'რ'ი დორბლი
 ლე'რ'ი ნიორი
 ლეტა მინა
 ლეჰქი ბაგე, ტური; პირი, იხ. ჩარბი
 ✧ ლეჩი მურაბა
 ლიბა'რ'ი რბილი; დაღბობილი
 ლიფჯი სალამო
 ლიმსონა გვიმრის სახეობა
 ლირს თვლემს
 ლიშანი ნიშანი; ნიშნობა, იხ. ნიშანი
 ლობია ლობიო
 ლოკუფს ლოკავს
 ლოყა ტკბილი, გემრიელი
 ლუკუმხა ხეჭრელი (ტანმორჩილი ხე)

ლუქუნა სანთელი

ლული ლეღვი

ლუყუ მხალი

მ

მაანუანი მეექვსე

მაართანი პირველი

მაისი მაისი

✧ მაკასი მაკრატელი

მაკვანდე მთხოვნელი, მათხოვარი

მაკიღო ოხრაბუში

✧ მალი მოსავალი; მატერია; საქონელი

მალულე მოლალური (მელეღვიე)

მამგურალე მასწავლებელი

მამვილუ ჯალათი, მკვლელი

მამული მამალი

მამუნი ბებიაქალი

მა'ნ' მე

მანდაგოლი მიტკალი (მატერია)

✠ მანდრე საქონლის სადგომი

მანთა'რ'ი მეღუზა

მანი-მანი სწრაფად

მანიშა ადრე; სწრაფად, მალე

მანჩხოვე (ვინ.-არქ.) მეთევზე

მანძაგა'რ'ი მეზობელი

მანნიშურა ციყვი
მანჭვალუ მენველი
მანჯე პატრონი; ოხორმანჯე „მამასახლისი“, ოჯა-
ხის უფროსი
მაოვრა მერვე
მაოთხა, მაოთხანი მეოთხე
მაჟუა, მაჟურანი მეორე
მა'რ'აშინა მარიამობისთვე, აგვისტო
მარდაჟუ მოზარდი

✧ მართინი თოლია
მარტი მარტი
მა'რ'აშვალუ კვერცხი
მარაგვანი (ვინ.-არქ.) მარჯვენა
მასა'რ'ი სარი
მასუმა, მასუმანი მესამე
მაჟა მეფე
მაჟხა დარიანი, მზიანი ამინდი; გვალვა
მაჟოსალე მეეზოვე, მხვეტავი
მაჟულალე სახურავი
მაყაყი, გაყაყი ბაყაყი
მანკინელი ბეჭედი
მახუთანი მეხუთე
მგა'რ'ინაჯე მტირალა
მგა'რ'ინა'რ'ი-მგა'რ'ინა'რ'ი ტირილით, ტირილ-
ტირილით
მგა'რ'ი მგელი
მგვანა'რ'ი მსუქანი
მდადე ხელისმომკიდე

მეგლა'რი მიყრილ-მოყრილი; დათესილი

✧ მეგე'რემ თურმე

მელ'ნ'რიკონი ა) მოსადრეკი; ბ) სახსარი თითისა

✧ მეზა'რი საფლავი

✧ მეზარლუდი სასაფლაო

✧ მეზარჯი მესაფლავე

მეზმონა'რი ჩაფიქრებული, ერთ წერტილს მიჩე-
რებული

მეკალაშა'რი განვლილი, ჩავლილი

მეკილა'რი მიბმული

მეკირ'რუში დასაბმელი

მელაფს ვარდება

მელი (ვინ.-არქ.) მელა

მემცხვე'რი ა) სახსარი; ბ) მინებებული, მიბმუ-
ლი; შეერთებული

მემჯღონი წინა

✧ მენდილი ცხვირსახოცი, ხელსახოცი

მენდრა შორი

მენდრაშან შორიდან

მენჩხვა'რული დამსხვრეული, მიმსხვრეული

მენცახა'რი მინებებული

მენძილი მანძილი

მენნუ შეხება; მოკიდება; ძიგარას ნუნნუ „სიგა-
რეტს მოუკიდა“

მენჯელი ა) ძალა; ბ) ძლიერი, ღონიერი

მენჯი'რონი მისანოლი (სკამი)

✧ მეჯე ხილი (ნაყოფი)

მეჯაჭვილა'რი გადანყვეტილი

- მეუორეუ დანყეველა, იხ. გენჭკუ**
 ✧ **მერამი განზრახვა, გულისნადილი**
მეტაქსი აბრეშუმი
მეტი მეტი
მეტკომილა'რი გადაგდებული
მეტკონაჟს აგდებს, ტოვებს
 ✧ **მეძთეპი სკოლა, სასწავლებელი, იხ. დოგუ'რო-**
ნი; ნწოფულა
მეყვაჟა'რი მანონი
მეშაბლა'რი გაბრაზებული, ბრაზმორეული
მეჩაშუში მისაცემი, ვალი: მეჩამუში მიღუნ „ვალი
მაქვს“
მეჩაჟს აძლევს, მისცემს
მეჩაძინუ მიჩენა
მეციგალე ქინძისთავი
მეძაბუნა'რი ავადმყოფი, ლოგინად ჩავარდნილი;
დავრდომილი
მეწყვინუ [ხელ]შენყობა, დახმარება: ხე ნუნწყუ
„დაეხმარა“
მეჭაბუ მიხურვა, დახურვა; მინებება
მეჭკაღუ მილურსმვა, მიჭედება
მეჭკვიღუ ბოლო; განყვეტა
მეხვატინუ კვნეტა
მეხოლაჟუ, მეხოლუ მიახლოება
 ✧ **მეხსუს განზრახ, განგებ**
მეზახალი მძახალი
მეზუჯი პატარა ბოძი
მეზესჟუ, ზესჟუ შაშვი

მზოლა, ზოლა ზღვა
 მზოლაპიჯი ზღვისპირი
 მთაწურა ციციანათელა, იხ. პინჭკუ
 მთელი მთელი, ყველა
 მთვი'რ'ი, თვირი თოვლი; თიფი, ხომულა მთვი-
 რი „რბილი, მშრალი თოვლი“
 მთინი მართალი, სწორი
 მთი'რ'ი მამამთილი, სიმამრი
 მთუბი თაგვი
 მთუბიშრანგი თაგვისფერი, ნაცრისფერი,
 მთუთი დათვი
 მთუჟს თოვს
 მთხა, თხა თხა
 მთხი'რ'ი თხილი
 მითი ვინმე
 მითხანი ვილაცა
 მილონი ჯოხობანა (ერთგვარი თამაში)
 მი'ნ' ვინ?
 მიწი ხაჭო
 ✧ მისი'რ'ი ეგვიპტე
 მკიდალე მშენებელი
 მკაჟუ, კაჟუ ტურა
 მკულე მოკლე
 მოგინაა, მოგინაონი მოგრძო
 მოღვალე ფეხსაცმელი
 მოზა'რ'ი ხბო (ფური)
 მოთ რატომ? რად?
 მოთა შვილიშვილი; ცხოველის ნაშიერი; ბარტყი

მოთალი ნაშიერი; ბარტყი
მოთვალუ სახურავი; საფარი
მოთვე'რ'ი თავდახურული, დახურული
მოთითხაა, მოთითხონი მოთხელო
მოთუმა'რ'ს ახურავს, აფარებს
მომალა'რ'ი მოტანილი
მომაკულაა, მომაკულოჯი მოკლე (უფრო მოკლე)
მოგფინალე გადასაფარებელი

⌘ მონი მძივი

მონკა ა) მძიმე; ბ) ფეხმძიმე
მონტკო'რ'ი მატყლი
მონჭა'რ'ი მნიფე
მონჭვა კრუხი
მოჟადვალა'რ'ი მოდებული; დადებული; გადადე-
ბული
მოჟაკილა'რ'ი ჩამოკიდებული, გადმოკიდებული
მო'რ'გაფს იგებს, მოიგებს
მორგვალი, მურგვალი ა) მრგვალი; ბ) ყველა,
მთელი: ქაოი მორგვალი „მთელი სოფელი“
მორღელი მოზრდილი
მოსა ბადე; ქსელი
მოტახე'რ'ი ა) გატეხილი; ბ) დაღლილი, ქანცგან-
ყვეტილი
მოხვაჯინუში დასასვენებელი
მოძინ აცვია
მონიფხა'რ'ი მორთული, გამოპრანჭული (პატარ-
ძალი), განყობილი (სახლი, ოთახი)
მონონს მოსნონს

მჟა რძე

მჟანი მჟავე, იხ. მჭობხა

მჟვაბუ გომბეშო

მჟოლი, ბჟოლი თუთა

მჟურ'ა, მჟორ'ა მზე

მსვა ფრთა

მსინ'რ'ილა პატარა ჩიტი

მსინჯი სურო

მსურსუ ბებერა

მსძვა ლამაზი

მსძვაალა ლამაზმანი

მსძვანობა სილამაზე

მსძვარ'ი ირემი, შველი

მსძიბუ წისქვილი

მტვე'რ'ი მტვერი; ნაცარი

მტვე'რ'ი'ურ'ანგი· ნაცრისფერი

მტინა'რ'ი გაქცეული

მტი ტილი

მტიონი ტილიანი

მტკა სარეველა ბალახი

მტკო მტკაველი

მტკურ'ი ველური, გარეული, ტყიური

მტუტა ნაცარი

მტუტონი ნაცრიანი; მტვრიანი, ქუჭყიანი

მუ რა?

✧ მუელიმი მასწავლებელი, იხ. მამგურალე
მუთუ რამე

მუთხანი რაღაცა; რაც: მუთხანი ნა მილუნ... „რაც
მაქვს...“

მუიღუმე'რ'ს იცვამს

მუიკიდაუს მოიკიდებს

მუიშვაჯეუს ისვენებს

მუკო რამდენი? იხ. ნაკო

მულიღუმე'რ'ს ჩაიდებს, იდებს

მულუნ მოდის

მუმე'რ'ს მოაქვს

მუმულაუს ბოდავს

მუმჩჰვი მაჩვი

მუნდენე'რ'ი როდინდელი

მუნდეს როდის

მუნტურ'ი მატლი

მუჩიკიდაუს გადაიკიდებს, მოიკიდებს

✧ მურაბე ომი, ბრძოლა

მურ'ურ'უნ'ცხი ვარსკვლავი

✧ მუსაჭირ'ი სტუმარი

მუშე'რ'ი როგორი

მუჟ მან, თვითონ

მუქესქინაუს ემუქრება

მუყი მაყვალი

მუშენი რატომ?

მუშლეთინაუს გადაარჩენს, არჩენს; შველის

მუჭო, მუჭოში როგორ

მუშულაუს მალავს

მქირ'ი ფქვილი

მღარღალაჟი ლაქლაქა, ენაჭარტალა

მღორ'ა'ჟს ბლავის, ღრიალებს
 მღორ'ინა'რ'ი აღრიალებული, აბლავლებული
 მზინუ მხსენებელი
 მზირიღონა მერცხალი
 მზუზუ მსმელი
 მზქიონა'რ'ი მშიერი, მოშიებული
 მზქი'რონი შიმშილი
 მზუზუ მცველი
 მზხვა'ზა, მზხო'ზა სიცხე
 მზხუ მსხვილი
 მზხუთოლონი მსხვილთვალა
 მზხუ'რ'ი ცხვარი
 მციქა ცოტა
 მცუღელა მატყუარა
 მცუდი ტყუილი; ტყუილუბრალო
 მცხული მსხალი
 მწვადელა გლახაკი, მათხოვარი; ია მწვადელაკა-
 ლა მუ დულა გილუტუ „იმ მათხოვართან რა
 საქმე გქონდა“
 მწკი'რ'ი რწყილი
 მწკო, მწკოლი წყავი
 მწკუზი ბნელი, წყვდიადი
 მწოლა, წოლა ჭვარტლი
 მწორა წვალეზა
 მწუთხა, წუთხა მარილიანი
 მჭა'რ'უ მწერალი
 მჭაჯი ბუზი
 მჭითა წითელი

მჭითონი მონითალო
მჭიმა, ჭიმა წვიმა
მჭიმს წვიმს
მჭიჟა წვრილი
მჭიჟათოლონი წვრილთვალა
მჭკიდი მჭადი
მჭკი'რ'ულა მჭრელი, ბასრი
მჭკარი, ჭკარი განვრთნილი
მჭკაჟი, ჭაჟი მწყემსი
მჭკომუ მჭამელი
მჭოსა, მჟანი მჟავე
მხა ფხა
მხანი თითისტარი, იხ. ფხენი
მხი'რ'აჟა ქურდი
მხოლუ'რ'ა ხვლიკი, იხ. თხოლაი
მხუჟი მხარი
მჯვა, მჯვაჟი ძველი
მჯვაჟოთ ძველად
მჯიხი მჯილი

6

ნაკო რამდენი?
ნამუ, ნამა რომელი?
ნამუთხანი რომელიც
ნანა დედა

- ნანაშანტაში დედინაცვალი
 ნანდილი ბებია, დიდედა
 ნანჟან უახლოვდება
 ნანჟვალნი ნანველი
 ნაგა რომელი? იხ. ნამუ
 ✧ ნა'რ'ი ბრონეული, იხ. ბერწეული
 ნაქადა სანამდე
 ნაშქუმე'რ'ს ტოვებს
 ნაჟინს აწვება
 ნახუფს რეცხავს
 ნღა, ღღა ღღე
 ნღღაღე'რ'ი დღისით
 ნღღუ'რ'ა წელან
 ნღღულუნ დნება
 ნეკნა კარი
 ნენა ენა; სიტყვა
 ნენაფუნა ლექსიკონი
 ნე - ნე არც - არც (მატალკევებელი კავშირი)
 ნეძი კაკალი
 ნეომა, თომა თმა
 ნეძირ'ელი დამტკნარი
 ნესოზა'რ'ი ნანნავი
 ნესოზუფს წნავს (ნანნავს)
 ნესო'რ'უფს თხრის
 ნემე'რ'ს მიაქვს
 ნისა რძალი
 ✧ ნიშანი ნიშანი
 ✧ ნიშანლი დანიშნული

ნიციფს იხსნის

✧ ნაეთი ბოლო, ბოლომდე

ნოღა'რ'ი ნადი

ნოველი კვალი, ნაფეხური

ნოთქვა ნათქვამი

ნოკანისული მუგუზალი

ნოკი, ნოკაფე ძაფი

ნოკი'რ'აფს აბამს

ნოკურხანი კვალი, ნაფეხური

ნომსქუნ შენის

ნონცახეფს ანებებს

ნოკი'ნ'ნოკალე ნაპერწკალი

ნოსა'რ'ი ჭკვიანი

✧ ნოსი ჭკუა

ნოტახი ნატეხი

ნოტკომა'რ'ს სტყორცნის

ნოტკორი ნატყორცნი; გადაგდებული

ნოლა ა) ნაპირი; ბ) ქალაქი; სოფლის ცენტრი

ნოლაფე ნეფე

ნოლამისა პატარძალი; ახალი რძალი

ნომაქა'რ'ი ნახშირი

ნოცინცხალე ნაპერწკალი

ნოჭკაღეფს აჭედებს

ნოხააულე ნაფოტი

ნოქაბა'რ'ი დატკეპნილი

ნოქაბაფს ტკეპნის

ნოდვინაფს უკიდებს (ცეცხლს)

ნუი თვალის გუგა

ნუკიდავს აბამს; მიაშენებს
 ნუკლიმავს უკიდებს, ჰკიდებს (ხელს)
 ნულუნ მიდის
 ნუმჩინავს უთვლის
 ნუნგავს ჰგავს
 ნუნთხუ ჰკრა
 ნუნკაპუნ მირბის
 ნუნკუ ნიკაპი; ყბა; პირისახე: ნუნკუ-პიჯიქ უძი-
 ცავს „პირისახე უცინის“
 ნუნწყავს უწყობს (ხელს)
 ნუნველს ეხმარება
 ნუნჩინავს მიუჩენს
 ნუნხუვს თქვეფს
 ნუნხვარ'ი ღომის მარცვალი
 ნუნხუვს ანებებს
 ნუნრ'უვს ცრის (საცერში)
 ნუნუვს ნურავს; ნვალობს
 ნუნოვლა (ვინ.-არქ.) სასწავლებელი
 ნუნვალუვს ნველის
 ნუნრ'ი, ჯირ'ი ძილი
 ნუნრ'ი'უ'გუდა ძილისგუდა
 ნუნუმორ'უვს ამარილებს
 ნუნღონუვს გზავნის

მ

- ✧ მა ან (მაცალკავებელი კავშირი)
- ✧ მაპანი მტაცებელი ცხოველი, მხეცი, იხ. მტკუ-
'რ'ი
- ✧ მაზი ზაფხული
- ✧ მაზმა ქალის თავსაბურავი (თხელი ნაჭრის)
- ✧ მალი სარკე
- ✧ მანი ახლო
- ✧ მანო გვიან
- ✧ მაძა ა) საზაფხულო საძოვარი, იალაღი; ბ) სა-
ცხოვრებელი შენობა იალაღზე
- ✧ მა'რ'ალი დაჭრილი
- ✧ მა'რ'უმ ნახევარი, იხ. გვერდი
- ✧ მასთული ბალიში
- ✧ მალი ერბო, ქონი, ცხიმი, კარაქი
- ✧ მაჰული ებრაელი
- ✧ მეთიმი ობოლი
მენჭუ სახრჩობელა
- ✧ მა'რ'ი ადგილი, მიდამო
- ✧ მა'რ'ქანი იალქანი
მეშა'რ'ი აფუებული (დულილის დროს)
მეშუსს დულს, გადადულს
მეჩქინაუსს აჩენს, წარმოაჩენს
მეჩქინუ გაჩენა
- ✧ მეშილი მწვანე
მეჭკვადუ ამონყვეტა
მეჭოჟინუ-გამაჩამუ ყიდვა-გაყიდვა

მხუფს ამოთხრის
მიბითი ვაჟკაცი
მისელს დგება
მონათვა ა) ანევა; ბ) ჩამოხრჩობა
მო'რ'ლანი საბანი
მოფხა სავსე, ბევრი. იხ. ოფმა
მოღურთი მანონი, იხ. მეყვაფერ'ნი
მოლუნ ამოდის, ადის
მოქი ტვირთი, იხ. ო'ღ'მალუში

ო

ოგადალაკი სიბერე
ოგა'რ'უ ქროლა (ქარის); მზოლაკელე იხი ბარს
„ზღვიდან ქარი უბერავს“
ოგახუ ჩხუბი, ცემა
ოგელუ ბარვა (მინის)
ოგო'რ'უ სიმღერა; თამაში; კაი იბიეს „კარგად იმ-
ღერეს“
ოგოჩხა პარასკევი, იხ. პარასქე
ოგოდალე ბადისებრი ტომარა, ბადურა
ოგოდუ ა) ბოდვა; ბ) არევდარევა
ოგონალე დასაბანი
ოგონე ბანა; ხე იბონს „ხელს იბანს“
ოგ'რ'ინე დახევა; დაფხრენა
ოგუნდლოლუ ბრდღენა

ოგუ'რუ დაკერება, დაკემსვა
ოგუჰგუ, ოგუჰგინუ დაბურძგნა; დაბუყება: კოჩის
კუშხე ნა უბუძგას... „კაცს ფეხი რომ დაუბუყ-
დება...“

ოგლე ა) ბუდე; ბ) მომყოლი მშობიარობის შემ-
დეგ

ოდა ოთახი

ოვალუ ელვა

ოვრო რვა

ოვროშ რვაასი

ოზაპუ ცემა

ოზიმონი საზომი

ოზიმუ ზომვა, გაზომვა

ოზოვინუში სათქმელი

ოზრიალონი ა) ერთგვარი თამაში; ბ) ბზრიალა

ოთანეფს ანათებს

ოთიალე სათავე

ოთირთინუ თრთოლა, კანკალი

ოთირ'რუ თრევა, ზიდვა

ოთჟუ თქმა; ემუქ თქუ „მან თქვა“

ოთჟუში სათქმელი

ოთხო ოთხი

ოთხოშ ოთხასი

ოკათუ შერევა

ოკანდურე საქანელა

ოკვითუ ჭრა; დაჭრა, დაჩეხა: ჯაეფე დოკვათეს
დო დიშკა დოყვეს „ხეები დაჩეხეს და შეშად
აქციეს“

ოკვათუში მოსაჭრელი

ოკ'უ'ახსა უკან, ზურგს უკან; შემდეგ, მერე
ოკიდუ შენება; უსტაქ დოკოდუ „ოსტატმა ააშე-
ნა“

ოკიდუში ასაშენებელი

ოკითხუ ნაკითხვა; სწავლა; კითხვა, შეკითხვა:
ოხორჯაქ კითხუ „ქალმა ჰკითხა“

ოკირკოლუ დაკლაკნა; დახუჭუჭება

ოკირ'რუ შეკვრა

ოკირ'რ'ჟოლუ კრაჭუნი

ოკოზღაფს აგროვებს

ოკოზღა'რ'ი თავმოყრილი, შეგროვებული

ოკოკიდინუ ჩხუბი, შერკინება, შებმა: მთუთი დო
მგეი ოკვაკიდეს „დათვი და მგელი შეიბნენ“

ოკორთუ გაყოფა

ოკორთუფს ყოფს

ოკორ'რ'ოგუ მოგროვება; შეკრება; აკრეფა

ოკორ'რ'ოცხუ თვლა; გადათვლა

ოკორჩონი გასაშლელი

ოკოხუფს ანგრევს, არღვევს, აფუჭებს (შლის,
ხვრეტს)

ოკრაგულა ა) ადგილი კერიის ირგვლივ; ბ) შეკრე-
ბა

ოკრიჟუ კრეჭა

ოკულა შემდეგ, მერე, იხ. ეკულე

ოკუნცხუ ღვიძლი

ოკუსუ, ოკუსინუ კვნესა

ოლასირ'რუ ლესვა

ოღოკუ ლოკვა
 ოღოლი ბუ
 ოგაა'რ'ინუ, ოგაა'რ'უ ტირილი
 ოგთუ თოვა
 ოგორდუ მოზარდი, იხ. მარდაფუ
 ოგაა ჭიბი, იხ. უმპა
 ოგტინუ გაქცევა
 ოგტინუში გასაქცევი
 ✧ ოგუდი იმედი, სასო
 ოგფულუ ა) დამალვა; ბ) დამარხვა
 ოგჟი'რ'ონუ შიმშილი
 ოგცჟვაჟს აქებს
 ოგცჟუ შემკობა; მეტიჩრობა; სიამაყე; ტრაბახი
 ოგღო'რ'ინუ ბლავილი
 ოგჟკუ მიჩვევა, წვრთნა
 ონახონი სარეცხი
 ონახუ რეცხვა (ქსოვილის)
 ონდღა'რ'ი შუადღე
 ონდღულაჟს ადნობს
 ონთხოზუ წვნა, დანვნა
 ონთხო'რ'აჟს ალებინებს
 ონთხო'რ'უ ა) ლებინება; ბ) თხრა
 ონო'რ'უ ცოხნა
 ონტკაბუ ტკეპნა
 ონტკობინუ დამალვა
 ონტულე ბოსტანი
 ონო'რ'აჟს ამთქნარებს
 ონო'რ'უ მთქნარება

ონიამურუ საცეხველი
ონიასუ თქვეფა
ონივირუ ცურვა
ონელი აკვანი
ონიორინაფს ანვალეფს
ონჟვარუ ცელვა, კაფვა
ონჟინაფს აჟიანურეფს
ონცალუ ცელვა; ნაკუნ-ნაკუნ დაჟრა, დაქუც-
მაცება
ონცირუ საცერი
ონცონტინუ ა) გადახტომა; ბ) გადაბელვა
ონიორალე სანური (მაკარონის და მისთ.)
ონიოფულუ სნავლება; წვრთნა
ონიორუ ა) განურვა; ნვალეფა; ბ) სანური
ონჟვალუ წველა
ონჟვალუში მოსანველი
ონჟირაფს აძინეფს; ანვენს
ონჟირუ სანოლი
ონჟირუ დაძინეფა; დანოლა
ონჟუმორუ დამარილეფა
ონჟლორუ სირცხვილი
ონჟლონუ გაგზავნა; გაცემა
ონიჩუ მარხვა
ონაკალუ რეკვა (ზარის)
ონაკალონი დასარეკი (ზარი)
ონანეკილონი, ოლანეკილონი ეფვანი; ზარი
ონგაფს რგავს

ორბუ ა) დარგვა; ბ) მოხდენა, შეფერება: მორგუნ
„შემფერის“

ორდაჟს ზრდის

ორდო ადრე

ორდონალი ნაადრევი

ორდუ ზრდა, გაზრდა

ორთანი შუათანა

ორთას შუაში; გასაყოფზე, გზაჯვარედინზე

ორთასა'რ'ი შუალამე

ორთვალდი, ორთუ სახურავი, იხ. მაქუდალე

ორთუ ა) გასაყოფი; გაყოფა; ბ) სახურავი

ორძო სკამი

ოსთა'რ'ამონი სათამაშო

ოსთა'რ'აგუ თამაში

ოსიგაღუ ფიქრი

ოსუგუ ნასმა

ოსქაღუ ცხოვრება

ოტახონი, ოტახუში გასატეხი, მოსატეხი

ოტახუ ტეხა

ოტკონუ გადაგდება

ოტიგინაჟს ათბობს

⦿ ოტრიკა მწყერი

ოჟათქაღუ ფეთქვა; ფართხალი

ოჟამჟე ოფოფი

ოჟაცხაღუ ფართხალი

ოჟსიგუ 'მო'შარდვა

ოჟუთხინაჟს გააფრენს, ააფრენს (ფრინველს)

ოჟუთხინუ ფრენა, გაფრენა

ოფურტინუ ფრუტუნი

ოფუტარი მოსახლე

ოფუტა ა) ეზო-კარი, ადგილი სახლის გარშემო;

ბ) უბანი

ოფუჩუ დაფიცება

ოფუა, ფოფა სავსე

ოქანაუ ქექვა

ოქაჩუნ უჭირავს

ოქთაფს ატრიალებს, აბრუნებს

ოქთირუ გაცვლა

ოქთონი სატრიალებელი

ოქთუ ტრიალი

⌘ ოქი ა) ისარი; ბ) რადგან (კავშირი)

ოქიმოჯონი გასათხოვარი

ოქიჩოლუ ფშენა

ოქოთუგალე საქათმე

ოქოსალე ცოცხი

ოქოსუ ხვეტა, დახვეტა, გვა

ოქრო ოქრო

ოლანკილონი ეყვანი; ზარი, იხ. ორანკილონი

ოლაფუ ღებვა

ოლარდინაფს ატყუებს

ოლარდინუ მოტყუება

ოღირლოლუ ა) არევიდარევა; ბ) ღრღნა

ო'ღ'გალუში ტვირთი

ოღოგუ ღობვა

ოღოღუ კეთება, ქმნა

ოღუგინუ ღრიალი, ხმაური (გემის)

ოყაზუ თლა (ხის მასალის)
ოყვა'რუ დაკოდვა
ოყვაფუ ყოფა
ოყიუ ყივილი; ყვირილი
ოყონდინუ დაცდა
ოზ ასი
ოზვალუპი, ოზუმუპი დასალევი
ოზიკინუ სლოკინი
ოზოლავს ასველებს
ოზუპონი დასასველებელი
ოზუპუ დასველება
ოზუმეპი ულვაში
ოზუმონი სასმელი
ოზუ'რ'ათი საფეთქელი
'ოზქას შუაში
ოზქენონი შუათანა
ოზქუ'რ'ონი საშიში
ოზკუ'რ'ინავს აშინებს
ოჩაპუ ა) დაპურება; ბ) საჭმელი
ოჩაჩუ ჩეჩქვა
ოჩითუ ჭრა; პობა
ოჩილუპი საცოლუ ბიჭი
ოჩულათინუ, ოზლათინუ აცდენა; გადარჩენა
ოჩქინუ ცოდნა
ოჩუშე'რ'ს აგზავნის
ოჩხვინავს აცხელებს, ახურებს
ოჩხუ რეცხვა (ჭურჭლის)

ოჩხვინუ ა) გახურება; ბ) სიცხის დადგომა, და-
 ცხობა
 ოციგუ ჩხვლეტა, შერჭობა
 ოცონუ აცმა
 ოცხონა სხვენი
 ოცხოჯი სავარცხელი
 ოცხუნუ რჩევა, არჩევა; გამორჩევა
 ოძირუ ა) ხედვა; ბ) პონა, ნახვა
 ოძიცინუ სიცილი
 ონილაჟე ხილის საკრეფი
 ონილუში მოსაკრეფი
 ონინუ ანონა
 ონკან უყურებს
 ონკუნუ ატკივება
 ონუნონუ ნოვა
 ოჭარუ წერა
 ოჭვითუ წვეთვა; სანვეთური, იხ. ოჭუთუა
 ოჭირტოლუ მასლაათი
 ოჭკიალაჟს ა) აკრაჭუნებს; აჭრიალებს; ბ) ტიკ-
 ტიკებს
 ოჭკიალუ ჭრიალი, კრაჭუნი
 ოჭკირ'რ'აჟს იჭრება (რძე)
 ოჭკირ'რ'ული აჭრილი
 ოჭკირ'რუ ა) თიბვა; ბ) ჭრა
 ოჭკომალე საჭმელი
 ოჭკომუ ჭამა
 ოჭუ ა) წვა; ბ) კერვა

ოჭუთუა, ოჭვათუ სანვეთური, სახლის გვერდზე
გადმოხურული კედლის სიმშრალის დასაცა-
ვად

ოჭყიპუ ჭყლეტა

ოხალუ მოხალვა

ოხარუ დახევა

ოხაჩონი სათოხნი

ოხაჩუ ა) თესვა; ბ) თოხნა

ოხელაფს ახარებს

ოხვალუ ხველა

ოხვაპე სალოცავი, ეკლესია

ოხვენუ კეთება

ოხვენუში საკეთებელი

ოხვენაფს ეხვენება

ოხლიპუ ხვრეპა

ოხომინაფს ახმობს

ოხონცინუ ქუხილი

ოხორასქირი ცოლისძმა; მაზლი

ოხორი სახლი

ოხორმანჯე ა) სახლის პატრონი; ბ) მშრომელი,
გამრჯე

ოხორჭაქურა დიასახლისი, სახლის ქალბატო-
ნი

ოხორჯა ქალი; ცოლი

ოხოტორუ გაკრეჭა

ოხონონაფს ხვდება, მიხვდება

ოხონუ კანის გაცლა, გათლა (ხილის)

- ოსოხუ ხოხვა; ცოცვა
 ოსრასულე ცოლისდა; მული
 ოსუ ხვრეტა; შლა; ნგრევა;
 ოსოშპინუ გაშეება, განთავისუფლება
 ოსუშაშმე'რ'ს გაუშეებს; აუშეებს; აგზავნის
 ✧ ოჯალი კერა; ოჯახი, კომლი
 ოჯგინაჲს ერევა, უგებს, სჯობნის
 ოჯვინაჲს აძოვებს
 ოჯვინუ ძოვება
 ოჯუ ძოვა
 ✧ ოჭ'რილი წარბი

3

- პამიდორი პომიდორი
 პანცუპალონი დამალობანა (ერთგვარი თამა-
 ში)
 ✧ პაპაზი მღვდელი
 ✧ პაპასი ქუდი
 პაპუ, პაპული პაპა, ბაბუა
 პაპულაჲუ (ჩქიმი) წინაპრები, მამა-პაპა
 ✧ პაპუნი ჩუსტი, ფლოსტი
 ✧ პარამითი ა) ზღაპარი, დაუჯერებელი ამბავი;
 ბ) ლაპარაკი
 პარაპატი დიდი თევზსაჭერი ბადე
 ✧ პარასკე პარასკევი

პატი ცუდი

პატიწონაწი ნანყენი

პაშკუნაი ბატიბუტი, იხ. ფუქშინაუ

პაშურა ამბავი; არაკი

პეა ნეტავ; ნუთუ, იხ. პირა

პეტალაჟს კიკინებს

პეტეჟი ხილის ნვენი (მსხლის, ყურძნის, თუ-
თის...)

პეჟი სქელი

პილილი პილილი (მუსიკალური ინსტრუმენტი)

პინჟკუ ციციანათელა

✦ პიპეი პილპილი

პირა, პეა ნეტავ; ნუთუ

✦ პიშთამალი წინსაფარი, იხ. გონაკირუ

პიჟი პირი, სახე

✦ პოღია კალთა

პოლი კონსტანტინოპოლი (სტამბოლი)

პოტლიკა ბოთლი

პრასკია, პროსკა პრასა

პროღონი გერი

ჟ

ჟვავუ გომბეშო

ჟიმოკაშან სახლის ზედა, უკანა კუთხე

ჟინ ზევით

ჟინდოლე ზევით

ჟინდოლენი ზედა: ჟინდოლენი ონუდე „ზედა თა-
რო“

ჟინი ზემოთა, ზედა

ჟურ'ენეჩ ორმოცი

ჟურ ორი

ჟუროჟ ორასი

ჟურჟურონი ორსული, იხ. მონკა, ქორბალონი

რ

✧ რაზი თანხმობა; კმაყოფილი

რაკანი მაღალი მთა; გორაკი

რანეკალაჟს წკრიალებს

✧ რახატი სიმშვიდე, სინყნარე; მოსვენება

რენ არის

✧ რესმი სურათი, პორტრეტი

✧ რუსიე რუსეთი

ს

- ✠ საბატონი, საპატონი შაბათი
- ✧ სანდული სკივრი
- ✧ სანძის თითქოს, ვითომ
- ✧ სა'რ'ი ყვითელი
- ✧ საღანი თეფში, ჩვეულებრივ სპილენძისა
- ✧ საღი ა) ცოცხალი; საღი-ლუ(რ)ელი „ცოცხალ-მკვდარი“ ბ) მარჯვენა, იხ. მარძვეანი
- ✧ საღლული სიცოცხლე
- ✧ საჯი თუნუქის ნაჭერი, რომელსაც კეცს ახურ-ავენ ნაღვერდლის დასაყრელად
- ✧ საბაბი მიზეზი
- ✧ საღაჭი ღილი, ფოლაქი, იხ. კოპჭა
- ✧ სავგაშული საყვარელი, ძვირფასი; შეყვარებული, იხ. ყო'რ'ოფერი
- ✧ სამთი მხარე, მიმართულება
სარანდი სასიმინდე
სა'რ'ი ღამე
- ✧ სა'რ'ინი გრილი; ჩრდილიანი (ადგილი)
სა'რ'იშგვერდი შუალამე
სარ-ნღღალა'რ'ი დღედაღამ
- ✧ სარსამი თავქარიანი, ჩერჩეტი, სულელი, შტერი
- ✧ სარსი ხმა
სვა ადგილი
სვა'რ'უუს ანყობს, ჩაანყობს
სთველი ა) მოსავლის აღების დრო, რთველი; შე-
მოდგომა; ბ) ნოემბერი

სი'ნ' შენ

✧ სინორ'ი საზღვარი

სინჯუუს სინჯავს

სიჯა სიძე

✧ სიჭთარი მიმინო

სკანი შენი, იხ. სქანი

სკელე კიბე

სკიდუნ ცხოვრობს, იხ. სქიდუნ

სკირი შვილი; ვაჟიშვილი, იხ. სქირ'ი

სო სად?

✧ სოზა შეშის ლუმელი

სოთი სადღაც

სოლე საიდან?

✧ სოლი მარცხენა, იხ. კვარჩხანი

სორ'თხანი სადღაც

სონი, სონურ'ი სადაური?

✧ სოლანი ხახვი

სოზა საით? საითკენ?

სტიგუნ ჩუმდება

✧ სუზგი ნახვრეტებიანი ჭურჭელი, მაკარონის და

მისთ. სანური, იხ. ონნი'რ'ალე

სუშ სამი

სუშენეჰ სამოცი

სუშოშ სამასი

✧ სუჭ'რ'ა სუფრა

სქანი, სკანი შენი

სძვანაჭი სამართებელი, იხ. სქუაჭი

სქიდუნ, სკიდუნ ცხოვრობს
სქი'რული მშრალი, გამშრალი
სქი'რი, სკირი შვილი; ვაჟიშვილი
სქუაჭი, სქვააჭი სამართებელი

ტ

ტაბანი ტერფი
ტაბუ ჯორკო
ტალახი ტალახი
ტალახონი ტალახიანი, ჭუჭყიანი
ტამტრა ტრაპიზონი
ტანი ტანი
ტარასი ტერასა
ტა'რ'ონი ამინდი
ტატი ტორი, თათი
ტაუშანი კურდღელი
ტალანი ტაფა
ტახვა ოქტომბერი
ტახუფს ტეხს
ტატალი ტიტველი
ტაფსი სპილენძის ფართო თეფში, სინი
ტიბა ტბა
ტიბუ თბილი
ტიტვი'რ'ი ტუჩი, დრუნჩი, ჩიჩვირი
ტკეპი ტყავი

ტკვაცუნ ფეთქდება, სკდება

ჯაკობუნ იმალება

ტოლოფი ტალახი

ტოლოფონი ტალახიანი, ჭუჭყიანი

ტორა კინალამ; ტორა დომპილუ „კინალამ მომკ-
ლა“

ტორ'ოჯი მტრედი

ტოტი ტოტი

ტოქსანი, ტოცხე'რი ამას წინათ, წინა დღეებში

✧ ტოჭელი თოფი

ტუ ცური, იხ. ცურნე

ტუა ტომარა

✧ ტუ'რუი მწნილი

ტუტა ნაცარი

ტუტული ბარკალი

ტუცა ცხელი

ტყუბი ტყუბი

უ

უბა უბე

უბონუმს უბანს

უბლავს ჰპარსავს

უბამაყაზუ გაუთლელი

უბიბუ მოუხარშავი

უბაელი მშიერი, უჭმელი

უდოდგინუ შეუჩერებლივ, გაუჩერებლად, დაუდ-
გომლად

უდონუნუ დაუჯდომლად

✧ უთი უთო; უთი გერაფს „აუთოვებს“
უა'ვ'აჩხე, ოა'ვ'ახე უკან, ზურგს უკან; შემდეგ,
მერე

უკითხუ უსწავლელი

უკუიკათიანან შეამხანაგდებიან

უკუნიქთიან ბრუნდება, უკუიქცევა

უმაკვათუ შეუშლელი; შეუშლელად; შეუნყვიტ-
ლივ

უმაჯელუ უძლური

უმაკილაში, უმაკილაში უმცროსი

უმონჭუ დაუმნიფებელი

✧ უმაკა, ომაკა ქიპი

უმაკინა'რ'ი ხუთმაბათი

უმაჩანე უფროსი

უმაჩანობა უფროსობა

უმაჭკუ გაუნვრთნელი

უმაკილაში უმცროსი, იხ. უმაკილაში

უნონ უნდა

✧ ურუმი ბერძენი

✧ ურუსი რუსი

უსიმიდს უსმენს

✧ უსტა ხელოსანი, ოსტატი

უსუმა'რ'ს უსვამს

უფი ოფლი

უფონი ოფლიანი

უჩივინუ მოუზელელი
 უჩიმოჯე გაუთხოვარი, უქმრო
 ✧ უაუვათი მთავრობა, იხ. ჰუქუშეთი.
 უღუნ აქვს
 უყვარუ დაუკოდავი
 უყოუნ ჰყავს
 უყოუამუ გაუკეთებელი
 უყოჯაფს უსმენს, ყურს უგდებს
 უყოჯელი უყურო
 უჰაქრ'ი ვაშლი
 უჩა შავი
 უჩილუ უცოლო
 უჩინოგუ უცნობი
 უჩონი მოშავო
 უჩინ იცის
 უცილებუ უმანკო, უბინო
 უნუმაერ'ს ეუბნება
 უჭარუ დაუნერელი
 უხელი უხელო
 უჯგინუ მოგებული; უძლიერესი (მოურეველი)
 უჯგინი უკეთესი
 უჯუგელი უმარილო

ფ

ფაჰრი ფოთოლი

- ✧ ფათიშანი ხელმწიფე, ფადიშაჰი
- ✧ ფაკლა ჩირალდანი, იხ. ჭაკლა
- ფალურ'ნი ცეცხლის ალი
- ფამფარ'ნი ბიბილო
- ✧ ფაჟ ნილი
- ✧ ფარ'უ ფული
- ფართე განიერი
- ფარფალი პეპელა
- ✧ ფარჩა რისამე ნაჭერი; ნაწილი
- ფატი ფეტვი
- ფაში ფოთი, იხ. ჭაში
- ფაცხალაჟს ფართხალებს
- ფანალა ა) ელენთა; ტყლიპი; ბ) ჩამოგლეჯილი
ნაჭერი
- ფაჟაჟა ნაჭერი, მატერია;
- ✧ ფელ'ლ'ეჟანი გმირი, ძლიერი კაცი
- ✧ ფენჯარ'უ ფანჯარა
- ✧ ფეშტემალი წინსაფარი, იხ. გონაკი'რ'უ
- ✧ ფეშქი'რ'ნი პირსახოცი
- ✧ ფიკი'რ'ნი აზროვნება; გონება; მეხსიერება, იხ.
ჭიკი'რ'ნი
- ✧ ფილა'ვი ფლავი
- ფიფილი ნვერი
- ფინო ა) პატარა ძაღლი; ბ) ტანმომცრო
- ფირალი ყაჩალი, იხ. ჭირალი

- ✧ **ფიშვანი** მომნანიებელი; შეწუხებული; დაფიქრებული
- ფიცა'რი** ფიცარი
- ფოთინი** ფეხსაცმელი
- ფოლო** ფეხი
- ფორკა, ჭორკა** კაბა
- ფორჩა** პერანგი; კაბა
- ✧ **ფოსტი** მოქნილი ტყავი (თხის ან ცხვრისა), იხ. ტკები
- ფოშთა** ფოსტა
- ფსვა** ფრთა, იხ. მსვა
- ფუთხუნ** მიფრინავს
- ფუნჩხა** ნამცეცი
- ფურტინაჴს** ფრუტუნებს
- ფურფუ** ფილტვი
- ფუსი** ნისლი
- ფუფული** მუნუკი
- ფუქი'რი** ყვავილი
- ფუქი'რიფუნა** ყვავილნარი
- ფუქვინაჴ** ბატიბუტი
- ფუჩინა'რი** დაფიცებული
- ფუჯი** ძროხა
- ფუქველა** მურყანი (თხმელა, კუთხ.)
- ფხანი, მხანი** თითისტარი

ქ

ქანქარა არეულდარეული, გაქექილი, გადაქექი-
ლი (ადგილი)

ქანქუშს ურევს, ქექავს

ქარტალი ქალაღი

ქაზნა ქაფშია

ქაჩაჩი ჩლიქი

✧ ქეხენე ქამანჩა, სიმებიანი მუსიკალური საკრა-
ვი

ქერი ქერი

ქერცალა ქერცლი

ქვა ქვა

ქვანჭალა კენჭი

ქვანჭალაფუნა ზღვის სანაპიროს ქვიანი ადგი-
ლი

ქთირაფუნა ცვლის

ქია რქა, იხ. ქრა

✧ ქიბირა ამაყი

✧ ქითაბი ნიგნი

✧ ქილისე ეკლესია, იხ. ოხვამე

✧ ქიმი ზოგი

ქიმოლი ქმარი; ვაჟკაცი

ქიმოფერა გათხოვილი

ქიმოფი ქმარი

✧ ქინარა ნაპირი, კიდე

ქინი, ქუნი ტვინი

ქირვა ნათლია

ქიჩოლუფს ფშენის

- ✧ ქიჭიტი ასანთი
- ✧ ქლი სოფელი
- ✧ ქლოგური ნახშირი
- ✧ ქლოგურჯი მენახშირე
- ✧ ქლო'რ'ი ბრმა
- ✧ ქლოსა ქოსა
- ✧ ქლოქი ფესვი
- ✧ ქლოჟე კუთხე
- ✧ ქლოჟე ჩურჩხელა

ქო დიახ, კი

ქოვალი პური, იხ. ქუ'ვ'ალი

ქოთოჟე დედალი (ქათამი)

ქორბა მუცელი

ქორბალონი მუცლიანი; ფეხმძიმე

ქორთუ (ვინ.-არქ.) ქართველი

ქორთული (ვინ.-არქ.) ქართული

ქრა, ქია რქა,

ქრაოლონი რქიანი; საქონელი

ქული ქუდი

ქუ'ვ'ალი, ქოვალი პური

ქუნი ტვინი, იხ. ქინი

ქუნცხი ეკლიანი ბუჩქი

ქუსი ქუსლი

ღ

ღალი მდინარე, ღელე
ღა'რ'ა ღარი, კვალი (ხნული)
ღა'რ'ამსო ოხრახუში
ღა'რ'ღალაჴს ღაპარაკობს
ღა'რ'ღალი ღაპარაკი
ღაჴა'რ'ი შეღებილი
ღაღუმს ჩხრეკს, ქექავს
ღაღე პატარა მდინარე; ღელე
ღენჯილი ღრძილი
ღეჯი ღორი
ღვა ღოყა.
ღვარალა, ღვა'რ'ი ნიაღვარი
ღვინი ღვინო.
ღი'რ'ინს ღრენს
ღირღოღუჴს ა) ღრღნის; ბ) ქექავს
ღლატა'რ'ი გაღღეტილი
ღლაჴი ტალახი; ჴღვაში ქვებზე მოღღებული მწვა-
ნე ხავსი
ღნოსა'რ'ი ჴკვიანი, იხ ნოსე'რ'ი
ღნოსი ჴკუა, იხ. ნოსი
ღოგა'რ'ი ღობე
ღოგუჴს ღობავს
ღოგამჯი ნუხელ
ღოგა'ნ' გუშინ
ღოგანა'რ'ი გუშინღელი
ღოგუ ღომი

ლორმა ხვრელი, ჭუჭრუტანა, ნახვრეტი
ლორმოთი ღმერთი
ლორ'აგო ღორჯო
ლოჯი საცხოვრებელი სახლის ირგვლივ მიდამო;
ეზო
ღრუბალა ღრუბელი
ღუმიანი ღრიალი; ხმაური (ზღვისა)
ღუმიანს ღრიალებს (ზღვა); ხმაურობს
ღურ'ა სიკვდილი
ღურანი ნისქვილის ნანილი - დახურული ღარი
ღურუნს კვდება
ღურაული ჭირი; უბედურება; შხამი

ყ

ყა ტოტი
ყაზუფს თლის
ყალი ყელი
ყალონი ყელიანი (ფეხსაცმელი)
ყვა შუბლი
ყვალი ყველი
ყვარჯი ყვავი
ყვარ'ელი დაკოდილი
ყვილი ძვალი
ყვილონი ძვლიანი
ყვილუფს კლავს

ყიავს ყივის
ყინა'რი გაყინული
ყინი ცივი; სიცივე; ყინი მიღუნ „მცივა“
ყინუვს ყინავს
ყირ'ყინთონი ყანყრატო, ჩიჩახვი
ყომინა'რი მწყურვალი
ყომინი ნყურვილი
ყომუ'რი ტყემალი
ყონა ყანა
ყონდინა'რი დაყოვნებული
ყონდინა'რი-ყონდინა'რი სვენებ-სვენებით
ყორ'ოვა სიყვარული
ყორ'ოვალი შეყვარებული
ყორ'ოვს უყვარს (ყვარობს)
ყოყორ'უ გოგრა, კვახი
ყურძანი ყურძენი
ყუჯი ყური
ყუჯი'ვ'დოლოკიდალა საყურე

შ

შათხუფს წმენდს; ბერტყავს

✧ შაკა ხუმრობა, ოხუნჯობა; შაკა ზოპონტეს „ხუმ-
რობდენ“

✧ შა'რ'აბი ალკოპოლური სასმელი, ღვინო, იხ.
ღვინი

✧ შაეფა (მრ. რ.) ნივთები, რამერუმე, რალაც-რა-
ლაცები

✧ შაითანი ეშმაკი, ცბიერი

✧ შაქა'რ'ი შაქარი

✧ შა'ჰ'ური ქალაქი

შვანუფს სუნთქავს

შიკინა'რ'ი-შიკინა'რ'ი სლოკინ-სლოკინით

შიკინი სლოკინი

შიკინს ასლოკინებს

შ შილჟა ათასი

შილო-გოგია მოლალური

შინა'რ'ი ა) ნახსენები; ბ) სახელგატეხილი

შინუფს ახსენებს

შაკა ა) შუა; ბ) წელი, იხ. შქა

შაკაგუ'რ'ი შუაგული

შაკამბა ფაშვი, იხ. შქემბე

შოლა'რ'ი სველი

შოლუფს ასველებს

შორშოლა მოუნესრიგებელი

შუ სველი

- ✧ შუკა კიტრი
- შუმარ'ი გაბრაზებული
- შურ'ი სული
- შურ'იფინა სულო; ძვირფასო, „შენი ჭირიმე“
- შურ'ონი სუნიანი
- შუჟს ა) სვამს; ბ) ქსოვს
- შჟა, შჟა ა) წელი; ბ) შუა
- შჟამბა, შჟამბა ფაშვი
- შჟვით შვიდი
- შჟვითღამარ'ი მრავალძარღვა
- შჟვითოშ შვიდასი
- შჟურ'ინა შიში

ჩ

- ✧ ჩაი ა) ჩაი; ბ) ბალახი
- ✧ ჩაილალი ქორი
- ჩაივიჯი ზღვისპირი, იხ. შოლაპიჯი
- ჩალა ჩალა
- ✧ ჩალიშანი მშრომელი, მუშა
- ✧ ჩამი ნაძვი
- ჩანს ა) ხარობს, იზრდება; ბ) ასხია
- ჩარბი ბაგე, ტუჩი
- ✧ ჩარე საშუალება, შესაძლებლობა; გზა, გამოსავალი, ჩარა
- ✧ ჩარჩი ბაზარი, ქალაქი, იხ. ნოლა

ჩაჩქვეარ'ი დაჩეჩელი, დაჯეჯგილი

ჩაჩხა ხუთშაბათი, იხ. უმქისერ'ი

✧ ჩათინი ძნელი, თავსამტვრევი, გართულეებული

ჩელამურ'უ ცრემლი, იხ. ჩილამურ'უ

ჩენგა ქვედა ყბა; ნიკაპი

ჩენჩხალი ასხმულა, ასხმა (რისამე)

ჩარუქსუ ქობულეთი (ძვ. წოდება)

✧ ჩატა ა) პარტიზანი; ბ) ანცი, ცელქი

ჩითი ჩითი

ჩილამურ'უ, ჩელამურ'უ ცრემლი

ჩილარ'ი ცოლიანი

ჩილი ცოლი

ჩი'ლ'-ქიგოჯი ცოლ-ქმარი

ჩიგჩი'რი ბზა

ჩინაფარ'ი, ჩინოზარი ნაცნობი

ჩისა ნამი, ცვარი; ჩისე მჭიმა „უუუუნა ნვიმა“

ჩიჩუ რბილი; ჩიჩუ ბეე „ჩვილი, თოთო ბავშვი“

✧ ჩიჭთი წყვილი; ტყუბი, იხ. ტყუბი

✧ ჩობანი მწყემსი, იხ. ჭკეში

ჩონჩი ფურჩი

ჩონჩი ქოჩორი

ჩულიკოონი კენჭაობა (ერთგვარი თამაში)

ჩუმერ'ს ელოდება; იცავს: სინოი ჩუმეს „საზღვარს იცავს“

ჩურულა ივლისი, იხ. ხცალა

ჩურუნა ნელთბილი

ჩქვა სხვა; კიდევე: არ ჩქვა „კიდევე ერთხელ“

ჩაიმი ჩემი
ჩაინ ჩვენ
ჩაინი ჩვენი
ჩაინაჟარ'ი მცოდნე; ცნობილი, გამოჩენილი
ჩხა ციება
ჩხვიკი ჩხიკვი
ჩხიალარ'ი ჩანჩქერი
ჩხინდი ცხვირი; ჩხინდიში ღორმა „ნესტო“
ჩხიუს რეცხავს
ჩხოვრო ცხრა
ჩხოვროშ ცხრაასი
ჩხომი თევზი
ჩხოჟა, მჩხოჟა სიცხე, გვალვა
ჩხ'რ'იალავს ჩხრიალებს

ც

ცა ცა
ცაშოტკაჟუ ცისარტყელა
ცაშრანგი ცისფერი
ციგუფს ასობს
ცილი ა) ცილა; ბ) ნორჩი, ქყინტი
ცინტალი კატის კნუტი
ცომი ცომი
ცონარ'ი რისიმე აცმა, ასხმულა
ცურნა ცური

ცჳიგუნტური ზღმარტლი, იხ. ცხიმუნტური
ცხეგურ'ი რცხილა
ცხანი ცხენი
ცხანონი ცხენიანი
ცხიკი ფიჩხი
ცხიგოლას ბრწყინავს
ცხიგუნტური, ცჳიგუნტური ზღმარტლი
ცხონუს ვარცხნის
ცხოტუნ ხტება
ცხოვუს ა) კაფავს; ბ) გლეჯს
ცხოტუს ნმენდს (თევზს); ჩხომი ცხოტუს „თე-
ვზს თავს აცლის“

ძ

- ❖ ძაგუნი ავადმყოფი
ძანგურ'ი დაკენკილი, დაკორტნილი; დაკბილუ-
ლი
ძანგუს კენკავს, ძიძგნის
ძარ'ო ქათმის საბუდარი
ძგიფუს ჩატენის, ტენის
ძგნე ზედნოდება, მეტსახელი
- ❖ ძიგარ'ა სიგარეტი
ძირ'ოუს ხედავს, ნახავს
ძიქვა ჩასაცმელი; შარვალი
ძიციწარ'ი გაციწებული

ქიციანი სიცილი
ქინ ძევს, დევს
ქიპზინი კანკალი
ქიპზინს კანკალებს
ქლა'რ'ი დანაყრებული, მაძლარი

ნ

ნამნამი, კამნამი წამნამი
ნანა წელი
ნანალანი ა) ახალი წელი; ბ) იანვარი
ნაპა წვეთი
ნილვა ნოემბერი
ნილუზს კრეფს
ნინეკი წინდა
ნი'ნ'ნუზს წევს (ენევა); ჭიმავს
ნიოლი-ნიოლი წივილ-წივილით
ნიორ'ული ანივლებული
ნი'რ'უზს წვალობს
ნიფურ'ი წიფელი
ნინი ნანლაგი
ნინილა გველი
ნკა'რ'ი წყალი
ნკა'რ'ოლონი წყლიანი
ნკინტილი სკინტილი
ნკუნი ტკივილი

ნკუფს სტკივა
ნოლა ჭვარტლი, იხ. მწოლა
ნორი სწორი
ნორნოლა მოუნესრიგებელი, ბინძური კაცი
ნოსლე წინათ; წინ; უწინ
ნროდუფს წრეტს
წელი წურბელა
წოთხე მარლიანი, იხ. მწუთხე
წკალი ქვაბი
წულუ პატარა, მცირე
წორდუნ წვეთავს, იწრიტება
წუფს ნოვს
წონოწუფს წუნწის

ჭ

ჭაბუ ა) ფითრი; ბ) ნებო
ჭაკა-ჭუკა ჭრელ-ჭრელი
ჭაკუჭი ჩაქუჩი
ჭაში წამალი
ჭანგი ბრჭყალი
ჭანდა წვეულება; ქორწილი
ჭა'რ'ელი დაწერილი
ჭა'რ'უფს წერს
ჭაფს კერავს

✧ ჭაღანა კიბორჩხალა

ჭაჭა, ჭაბა მტევანი
 ჭა'რ'ელი ჭრელი
 ჭა'რ'ი ა) ჭერი; ბ) შეკერილი
 ჭაშილი ნაირ-ნაირი, სხვადასხვა; სხვანაირი
 ჭვა'რ'უფს ცელავს, კაფავს
 ჭვა'რ'ი დამწვარი
 ჭვინი ტკივილი
 ჭინო ა) გრძელი, წვრილი წნელი; ბ) ანკესი
 ჭინჭყვალა ნაწლავი
 ჭირნილი პატარა ნავი
 ჭირტოლუფს ჭორაობს; ჭიკჭიკებს
 ჭიტა პატარა, ცოტა
 ჭიტა-ნისა პატარძალი
 ჭიჭამი პრასი; მწვანილი
 ჭკამი თესლი
 ჭკარი განვრთნილი, იხ. მჭკერი
 ჭკაში ა) მწყემსი, იხ. მჭკეში
 ჭკვინაფა'რ'ი, ჭკვინა'რ'ი გაცხელებული, გახ-
 ურებული
 ჭკიალავს ჭრიალებს; იკრიჭება
 ჭკომე'რ'ი შეჭმული
 ჭკომურა მჭამელი; ღორმუცელა
 ჭკონი მუხა
 ჭლიკი ჩლიქი
 ჭოფინა'რ'ი დაჭერილი; პატიმარი
 ჭუბურ'ი ნაბლი
 ჭუბური'შ'რანგი ნაბლისფერი

- ✧ **ჭუჭალი** ტომარა
ჭუმანიში დილით
ჭუმან ხვალ
ჭურ'კი დიდი ქვაბი
ჭურჭა ა) ჭინჭრაქა; ბ) ტანმომცრო
ჭუჭული ნინილა
ჭყინტი ჭყინტი

ს

- სალადი** მსხვილი თოკი
სალა'რ'ი შემწვარი; დამწვარი; მოხალული
სალუფს ხრაკავს, ხალავს; წვავს
- ✧ **სამამი** აბანო, იხ.. ჰემამი
სამანა განასკვული, შეკრული; მარყუჟი
სამა'რ'ელი, **სამნელი** ავადმყოფი, იხ. ძაბუნი
სამი დანა
სამუა სიმდიდრე
სარსალა'რ'ი მდულარე
- ✧ **საჟისი** ციხე
საშა'რ'ი სარი
საჩქუფს თოხნის, თესავს
სე ხელი
სე-გური, **სეშიგური** ხელისგული
სეზღიმა'რ'ი ხელმოჭერილი, ძუნნი
- ✧ **სეზმაქა'რ'ი** მოსამსახურე

სეკლიმე'რი ხელმოჭერილი, ძუნწი
სე-კუჩსე ხელ-ფეხი
სელაკაობა (ვინ.-არქ.) გამარჯობა, გახარება (მი-
სალმება)

სელეპე'რი გახარებული

სენ ზის

სენსკელი კალათა

სერსუს ხერხავს

სეში კონა

სეჟეპა ნაჭუჭი

სვალა მარტო; მხოლოდ

სვალა-სვალა მარტოდმარტო

სვალნი ნახველი

სვალუს ახველებს

სვამა ლოცვა

სვანჩი ჩიჩახვი

სვატე'რი დაღრღნილი

სვატუს ღრღნის

სვენე'რი გაკეთებული

✧ სინა ქინაქინა

სინუს წმენდს

სინჯი ხიდი

სირსუზი ქურდი, ქურდბაცაცა, იხ. მხი'რაჯე

სირხინს ჭიხვინებს, ხვიხვინებს

✧ სისიმი ნათესავი

სისტანა დეკემბერი

სიხინტონი ხორხი

სოლო კიდევ

სოლოს ახლოს
სომაჟა გახმოზა
სოჲინე'რ'ი გამხმარი; მშრალი
სოჲულა გამხმარი, ხმელი, მშრალი
სოჲუნ ხმება; შრება
სონცუნ ქუხს
სოჲე ნიჩაბი
სო'რონაჲს ცეკვაჲს

⌘ სო'რონი ცეკვა

სორცი ხორცი
სორციონი ხორციანი
სოტორა თავგადაპარსული
სოჲ ხომ (ნანილაკი)
სოხე'რ'ი-სოხე'რ'ი ხოხვა-ხოხვით
სოხუჲს ხოხავს
სოჲი ხარი
სრაჲა სუსტი, უძლური, უსუსური
სრაჲეი გამხდარი (კაცი)
სრაჲუჲს მოხალავს, ხალავს
სუთი ხუთი
სუთოჲ ხუთასი
სურმა ხურმა
სურჲინი სამგზავრო ჩანთა, ხურჲინი
სურხი ხორხი
სუჲს ხვრეტს, შლის; ყრის
სუხული თხუნელა
სჲე თეთრი
სჲინი დედაბერი

ხინინი-ხინიანი დედაბრები
ხეჯიბერნი ფილტვი
ხცალა ივლისი
ხცერნი დამპალი
ხცუნ ლპება

ჯ

- ჯა, ჯა ხე
ჯადოება ჯადოქრობა
- ✧ ჯაზი, ჯალი ეშმაკი; კუდიანი
ჯამუღანი ჩემოდანი
ჯანს სძინავს; წევს
ჯაჯგვერნი დაბეჭილი, დაჯეჯგილი
ჯგიალერნი სწრაფად, ძალიან სწრაფად
 - ✧ ჯეზა სასჯელი
 - ✧ ჯენაზა მკვდარი
 - ✧ ჯერნეთი სამოთხე
 - ✧ ჯეჰენემი ჯოჯოხეთი
ჯეჰეში ძველი, იხ. მჯეჰეში
 - ✧ ჯიბერნი ღვიძლი
 - ✧ ჯინსი ჯიში
ჯირაკი ჯირკი
ჯირნი ძილი, იხ. ნჯირნი
ჯისა ციხე
ჯიჯი ძირი

- ჯორი ჯორი**
 ✧ **ჯოლაგი** პასუხი, პასუხის გაცემა
ჯოღორი ძალღი
ჯოხო სახელი
ჯოხონი სახელოვანი; სახელიანი
ჯოხონს ჰქვია
ჯუმა ძმა, ჭიტა ჯუმა „უმცროსი ძმა“, ოშქადონა,
 ორთანი ჯუმა „შუათანა ძმა“, დიდი ჯუმა
 „უფროსი ძმა“
ჯუმალი ბიძა
ჯუმაჩხა ოთხშაბათი
ჯუმოლონი მარილიანი
ჯუმორელი დამარილებული
ჯუმორი ძმარი
ჯუმუ მარილი
ჯუფს ძოვს
ჯღიალერი აღრიალებული
ჯღიგერი დაღრეჯილი; დაჭეჭყილი; დაგრეხი-
 ლი

ჰ

- ✧ **ჰაიდი!** შორისდებული: ა) წამო! (მონოდება-შეგუ-
 ლიანება); ბ) გასწი! (გაკიცხვა-გაძვეება)
 ✧ **ჰაივანი** ცხოველი, პირუტყვი; ჰაივანი კორი „პი-
 რუტყვი (ადამიანი)“

- ✧ **კაგ'გ'უ** მაგრამ (კავშირი)
- ✧ **კელალი** მართალი, უცოდველი; კანონიერი, დაშვებული
- ✧ **კელბათ** შესაძლოა, როგორც ჩანს, ალბათ
- ✧ **კელეს'ს'უ** გუნდური სიმღერა გარკვეული სამუშაოების შესრულების დროს
- ✧ **კემაში, სამაში** აბანო
'კ'ემინდორას იმ დროს
კემილი გამაჰმადიანებული სომეხი
- ✧ **'კ'უ'ჟა'რ'ი** იმდენი; საკმარისი
- ✧ **კეჰია** ზღაპარი, ზღაპრული ამბავი
- ✧ **კუღუდი** საზღვარი
- ✧ **კუჟუმათი, უჟუმათი** მთავრობა, ხელისუფლება

ჭ

- ✧ **ჭაკლა, ჟაკლა** ჩირაღდანი, მაშხალა
- ✧ **ჭა'რ'უ** ჯერ (ნანილაკი)
ჭატა, ჭოტა ფატა
ჭაში ფოთი (ძვ. ნოდება)
- ✧ **ჭელუკა** მომცრო ნავი
- ✧ **ჭითნე** მცოდნე, გონიერი; საზრიანი
- ✧ **ჭიკი'რ'ი** ფიქრი, აზრი
ჭიკი'რ'ონი მოფიქრალი; გონიერი
- ✧ **ჭირალი, ფირალი** ავაზაკი, აბრაგი
ჭოტა ფატა, იხ. **ჭატა**

ჭრანგული ბოქლომი

✧ ჭუკარა ღარიბი

✧ ჭურტუნა ძლიერი წვიმა